

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על התקשורת והקולנוע

תכנית לימודים תקשורת
בחטיבה העליונה - 5 יח"ל

ועדת משנה לכתיבת התכנית

מרכזת הוועדה: נינה בן אהרון, פיתוח ותכנון תכניות לימודים באגף חברה ורוח.

יו"ר הוועדה: ד"ר אריאל פרידמן, ראש החוג לתקשורת באורנים: המכללה האקדמית לחינוך

מנהלת תחום דעת תקשורת וקולנוע: דורית באלין

חברי וועדת הכתיבה

פרופ' אורן סופר, יו"ר ועדת המקצוע בתקשורת וראש המחלקה לסוציולוגיה, למדע המדינה ולתקשורת באוניברסיטה הפתוחה

איבנה רטנר, מדריכה ארצית לתקשורת מרכזת מגמת תקשורת בבית הספר "כרמל זבולון" יגור, הוראת התקשורת- אוניברסיטת חיפה ומכללת גורדון, חיפה

ד"ר דוד לוי, מרצה לתקשורת במסלול האקדמי במכללה למנהל ובאוניברסיטה הפתוחה

אורית פרץ, מדריכה ארצית לתקשורת ומרכזת מגמת תקשורת בבית הספר "ברנר" בפתח תקווה

חננאל רוזנברג, מרצה לתקשורת באוניברסיטה העברית ובאוניברסיטת אריאל

ד"ר ארנת טורין, ראש החוג לתקשורת במכללת גורדון, חיפה

חברי ועדת המקצוע בתקשורת בשנים: תשע"א-תשע"ה יו"ר ועדת המקצוע פרופ' אורן סופר - האוניברסיטה הפתוחה (להוסיף את שמות חברי הוועדה)

4	מבוא.....
5	תפיסה רעיונית של התכנית (רציונל).....
7	מטרות התכנית:.....
9	עקרונות פדגוגיים-דידקטיים להפעלת התוכנית.....
10	דרכי הוראה והערכה.....
10	דרכי הוראה.....
11	דרכי הערכה.....
12	מבנה וארגון התכנים והנושאים.....
15	יחידה עיונית ראשונה חובה: תקשורת שפה ומציאות.....
17	נושא ראשון: בין שפה לבין מציאות.....
36	נושא שני: שפות אמצעי התקשורת.....
49	מודל מעובד לניתוח תצלום על פי בארת:.....
49	מרכיבי התצלום: תוכן, מבנה, הטיפול הצילומי, משמעויות.....
55	נושא שלישי: שפה וכוח.....

מבוא

תכנית הלימודים בתקשורת - עיתונות כתובה ומשודרת לחטיבה העליונה ראתה אור בשנת 1992. מאז חלו שינויים מרחיקי לכת הן בזירת התקשורת והן במחקר האקדמי של התקשורת.

השינויים באמצעי התקשורת ובטכנולוגיות התקשורת מצאו את ביטויים, בין היתר, בהפיכת האינטרנט לאמצעי תקשורת מרכזי, המהווה מטא-מדיום, שבמסגרתו מועברים תכנים טלוויזיוניים או רדיופוניים "מסורתיים", לצד סוגות ומגמות תקשורתיות חדשות הייחודיות למדיום זה. בעקבות מגמות אלה עברו גם אמצעי התקשורת האחרים - בראש ובראשונה הטלוויזיה - תהליכי הסתגלות, שערערו על התפיסות הקלאסיות של תפקידי המוען והנמען (כחלק מכך ניתן לציין את הטלוויזיה האינטראקטיבית). אמצעי תקשורת אחרים, ובראשם העיתונים המודפסים, מצויים במשבר עמוק (המוצא את ביטוי, בין היתר בכניסתם של חינמונים לשוק העיתונות הכתובה).

מבחינה אקדמית, מאז המחצית השנייה של המאה ה-20 התבסס תחום חקר התקשורת כדיסציפלינה עצמאית ומרכזית במסגרת מדעי החברה. התרבות הפופולרית ותקשורת ההמונים הפכו למושאי מחקר חשובים. לצד הדומיננטיות של גישות פונקציונליסטיות ופוזיטיביסטיות בתחום זה, גברו בשנים האחרונות ההשפעות של גישות תרבותיות ופרשניות. הופעתם של אמצעי תקשורת חדשים הובילה לחשיבה מחודשת ביחס לתפיסות מקובלות ששלטו בדיון האקדמי על אודות אמצעי התקשורת ה"מסורתיים". כך לדוגמא אותגרו תפיסות המאסיפיקציה ותרבות ההמונים.

בישראל התחולל מעבר מעידן השידור הציבורי המונופוליסטי לעידן השידור המסחרי. זירת הטלוויזיה כיום כוללת ערוצים מסחריים כמו גם מאות ערוצי כבלים ולוויין ופלטפורמות VOD, המאפשרים יצירת מוקדי זהות אזוריים-תרבותיים ולשוניים אלטרנטיביים לאלו שמספקת התקשורת הישראלית (למשל: ערוצי הלויין הערביים). גם שידורי הרדיו עברו שינוי משמעותי, עם כניסת תחנות הרדיו האזוריות. רשת האינטרנט זוכה בישראל לשעורי חדירה גבוהים למדי. החל מן העשור הראשון למאה ה-21, הטלפונים הניידים והחכמים, הרשתות החברתיות והאינטראקטיביות של אמצעי תקשורת שונים, שינו לחלוטין את האופן שבו נוצרת, מופצת ונצרכת התקשורת. עברנו מעידן שבו היינו "צרכני" תקשורת, אחר כך "משתמשי" תקשורת וכיום אנו חיים בתקופה בה בני אדם בכל העולם יכולים להיות יצרני תקשורת אקטיביים. הקהל הצעיר, הילדים ובני הנוער נחשבים למובילים באימוץ ובשימוש בטכנולוגיות תקשורת חדשות ובהשתתפות פעילה בהם כיצרני תוכן. עובדה זו יצרה דמוקרטיזציה של תהליכי השתתפות ויצירה בעולם התקשורת.

שינויים אלה הולכים יד ביד עם עליית מגמות אינדיבידואליסטיות וגלובליות בחברה הישראלית, תוך אתגור מתמיד של המתווה התרבותי-לאומי העברי-ציוני. בתקופה זו, גם לימודי התקשורת האקדמיים בישראל עברו תהליכי שינוי ומיסוד ניכרים. תחום לימודי התקשורת לתואר ראשון ושני היה לאפיק מרכזי ופופולרי במסגרת פקולטות למדעי החברה באוניברסיטאות ובמכללות השונות בארץ.

לאור שינויים אלה, יש לעדכן את תכנית הלימודים בתקשורת שאושרה לפני כ- 20 שנים, כדי שהתכנית תהיה רלוונטית ותשקף את המגמות החדשות בטכנולוגיות ובמפת התקשורת וכדי לתת ביטוי לתפיסות התיאורטיות אקדמיות העומדות במרכז הדיון בחקר התקשורת כיום. נהוג לייחס לאמצעי התקשורת החדשים פוטנציאל ותקוות רבות כגון הגברת השיח הדמוקרטי והשתתפות הפוליטית-האזרחית שהנם הן לוקליים והן גלובליים. אמצעי תקשורת אלה נתפסים כמי שפותחים פתח לערעור מתמיד על מעמד של שומרי הסף באמצעי התקשורת המסורתיים ולהפיכת האזרחים (ובכלל זה בני הנוער) לסוכנים חברתיים אקטיביים ומעורבים. יתרה מכך, תקשורת מסוג זה (כגון רשתות חברתיות, בלוגים, ולוגים, יו-טיוב) המבוססים על תכני המשתתפים ושיתוף במידע, יוצרים אפשרויות חדשות לביטוי אישי אלטרנטיבי לתקשורת "הקודמת" ולנרטיבים תרבותיים המוצאים את ביטויים בה. נהוג לכתותם את הילדים ובני נוער שנולדו לתוך העידן הדיגיטאלי בשם "ילידים דיגיטליים" זאת בהבדל מן ההורים והמורים שלהם שהם "מהגרים דיגיטליים". הגדרות אלה מציינות את הדומיננטיות של טכנולוגיות התקשורת כפי שצוין לעיל במיוחד בקרב קבוצת הצעירים המהווים סוכנים מרכזיים באימוץ טכנולוגיות חדשניות ובפיתוח שפה ותת תרבות הייחודית לאמצעים אלה. מצב זה מוליד אתגרים חדשים בתחום האוריינות התקשורתית.

תפיסה רעיונית של התכנית (רציונל)

תקשורת היא אחת מהזירות החברתיות והתרבותיות המרכזיות. לימודי התקשורת מהווים הזדמנות חשובה לבירור האופן שבו מועברים בתקשורת ערכים כגון שפה, ותרבות ישראלית; סובלנות, פלורליזם וקבלת האחר; מוסר; אחריות, ערבות חברתית ואזרחית; דמוקרטיה ועקרונותיה; ערכים סביבתיים וחינוך לבריאות. לימודי התקשורת מהווים הזדמנות חשובה לחינוך לערכים אלה, ומנגד לחנך לצריכה ביקורתית של תקשורת שלעיתים מציגה ערכים הסותרים את אלה שנמנו לעיל.

תכנית הלימודים החדשה מתמקדת בשלושה היבטים של המדיה :

1. תקשורת שפה ומציאות : שיח התקשורת

2. תקשורת ודמוקרטיה : מרחב מוסדות ופיקוח

3. א. תקשורת כתרבות

ב. תקשורת וטכנולוגיה : טכנולוגיות ושינוי חברתי.

תכנית הלימודים החדשה רותמת את ההיכרות עם מחקר התקשורת לטובת מטרות פדגוגיות, חינוכיות ואזרחיות ומאפשרת לתלמידים היכרות עם מאפייני אמצעי התקשורת החדשים והמסורתיים תוך שימת דגש על הקניית כלים אורייניים-ביקורתיים.

התכנית מושתתת על הטמעת הלימודים המעשיים במסגרת הלימודים העיוניים, תוך רתימתם להבנה טובה יותר של סוגיות תיאורטיות באמצעות התנסות בהפקה ודיון בדוגמאות אמפיריות מעולמם של התלמידים ודרך נקודת מבטם.

אחד מהיעדים המרכזיים של לימודי התקשורת העיוניים הוא להקנות כלים לקריאה, לצפייה ולהאזנה ביקורתית המאפשרים זיהוי של אינטרסים אידיאולוגיים, מקצועיים וכלכליים של העוסקים במדיה. בלימודי התקשורת המעשיים הלומדים מתנסים בתהליכי ההפקה באמצעי התקשורת השונים ומפתחים את היכולת התקשורתית והאמנותית שלהם ליצור בכלים אלו יצירה עצמאית.

התכנית רואה חשיבות בפיתוח שני המישורים המרכזיים בלימודי התקשורת : התלמידים כצרכנים ביקורתיים של אמצעי התקשורת, והתלמידים כיוצרים ונותנים ביטוי לעמדותיהם באמצעי התקשורת השונים.

באמצעות שתי מטרות אלה טיפוח הביקורת והערכת התקשורת מחד גיסא, והחינוך לביטוי אישי באמצעות יצירת תקשורת מאידך גיסא שואפת התוכנית להכשיר את הלומדים למעורבות ואחריות חברתית.

מטרות התכנית:

מטרות על:

1. היכרות עם ההתפתחות של אמצעי התקשורת והבנת ההשלכות החברתיות והתרבותיות של התפתחות זו בארץ ובעולם
2. הכרת התקשורת לסוגיה ופיתוח אוריינות תקשורתית וחזותית
3. הבנת תפקידיה של התקשורת בחברה דמוקרטית
4. טיפוח אזרחות פעילה ואחראית תוך עידוד יוזמות להשפעה על השיח האזרחי, הדמוקרטי והתקשורתי
5. טיפוח ערכים של סובלנות פלורליזם וקבלת האחר
6. הבנת חשיבותה של חירות המחשבה והזכות לחופש ביטוי לקיומה של מדינה דמוקרטית
7. טיפוח מודעות לאתיקה באמצעי-התקשורת
8. פיתוח חשיבה ביקורתית על השיח התקשורתי
9. פיתוח חשיבה יצירתית ויכולת ביטוי אישית
10. פיתוח זהות אישית וקבוצתית על בסיס הזדהות, שיפוט וביקורת של טקסטים תקשורתיים מכווננים
11. טיפוח מיומנויות המאה ה-21
21. לטפח לומדים בעלי מודעות לערכי מגילת העצמאות בכלל תוך הדגשת מערכת הערכים הומניסטית, דמוקרטית הרואים חשיבות בחופש ביטוי, עצמאות מחשבתית, פלורליזם, זכויות אדם וסובלנות למגוון דעות

מטרות אופרטיביות

1. יזהו את המאפיינים הייחודיים והמשותפים של אמצעי התקשורת השונים (כתובה, משודרת, מצולמת ומקוונת)
2. יבינו את תפקידיה של התקשורת בחברה דמוקרטית ואת האמצעים להעברת מידע בכל אחד מסוגי המדיה השונים
3. יכירו את מושגי היסוד של שפת התקשורת וישתמשו בהם לתיאור, ניתוח, דיון פירוש וביקורת של התקשורת.
4. יזהו הטייות וחוסר שוויון בייצוגים של קבוצות חברתיות בתקשורת ויפתחו רגישות לעוול ולאי צדק בתקשורת.
5. יפתחו יכולת שיפוט ערכית ומוסרית ויבינו כי הכבוד לאמונות, דעות ועמדות של אחרים הוא ערך מרכזי בתקשורת בחברה דמוקרטית.
6. יכירו ויפתחו יכולת הבחנה ויישום של גישות תיאורטיות ומתודולוגיות שונות במחקר התקשורת.
7. יכירו בזיקה בין תכני התקשורת לבין התרבות והתקופה בהם הם נוצרים
8. יתנסו בתהליכי הפקה באמצעי התקשורת השונים תוך יישום הידע שרכשו במסגרת הלימוד העיונית.
9. יפתחו יכולת ביטוי אישית ויגלו מעורבות ורגישות חברתית. הללו יתבטאו ביצירת טקסטים בכלים ובאמצעי-תקשורת שונים.
10. יפתחו יכולת של עבודת צוות ושיתוף פעולה עם עמיתים לצורך יצירה עצמית תקשורתית שלהם.
11. ילמדו להעריך ויפגשו עם מגוון רחב של יצירות מופת בתחומי התקשורת השונים.
12. ירכשו חשיבה ביקורתית ופתרון בעיות; מיומנויות תקשורת דיגיטליות; שיתוף פעולה; יצירתיות וחדשנות.

עקרונות פדגוגיים-דידקטיים להפעלת התוכנית

תכנית הלימודים מתבססת על העקרונות הבאים:

1. **מודולריות:** גישה פתוחה וגמישה בתכנון לימודים. עקרון המודולריות מאפשר התאמתה של התוכנית לקבוצות שונות של תלמידים ומגזרים שונים, זאת תוך הוראת ליבה משותפת.
2. **בחירה:** היחידה השלישית בתוכנית הלימודים מאפשרת בחירה בין שני נושאים. עיקרון הבחירה מאפשר אוטונומיה ושותפות למורים ולמורות לבחור את הפעילויות והתכנים המתאימים להם ולתלמידיהם. הטקסטים והדוגמאות להמחשה וליישום הנלמד, יעשו מתוך בחירה גם של התלמידים.
3. **גיוון:** התוכנית מזמנת דרכי הוראה מגוונות הנותנות ביטוי לאינטליגנציות מרובות ושונות של תלמידים ולדרכי הבעה יצירתיות במגוון שפות תקשורת.
4. **ערכים:** שילוב ההיבט הערכי בתכנים הנלמדים. הנושאים שנבחרו בתכנית מזמנים דיון וטיפול של ערכים כמו סובלנות, חפש ביטוי, פלורליזם ועוד (ראו מטרות על בתכנית).
5. **רלוונטיות ואותנטיות:** התכנית מזמנת יצירת שיח לימודי המקשר בין עולם התוכן התקשורתי לבין סוגיות אישיות ודילמות עכשוויות. התכנית מאפשרת חיבור בין עולמם הרווי תקשורת של הלומדים והלומדות לבין המיומנויות וכלי הביקורת הנלמדים בכיתה. בתכנית מושם דגש על נושאים המזמנים עיסוק בסוגיות אישיות, חברתיות, תרבותיות ואזרחיות מתוך גישה רב-תרבותית.
6. **דינמיות:** התקשורת הינה תחום דינמי ולכן התוכנית מאפשרת מסגרת וכלים לעדכון שוטף בהתאם להתפתחויות בטכנולוגיות התקשורת, הפורמטים והסוגות.
7. **שילוב רכיבים עיוניים ומעשיים (הפקות):** התוכנית מבוססת על שילוב רכיבים מעשיים המתבססים וקשורים לתוכנית העיונית. ייעשה שימוש בחלק המעשי של הנלמד לשם המחשה והדגמה של המושגים התיאורטיים והעיוניים. יידרש שיתוף פעולה בין המורים העיוניים והמעשיים.
8. **פיתוח חשיבה ביקורתית ויצירתית:** הנושאים בתכנית הלימודים ידונו, תוך שימוש באסטרטגיות חשיבה מסדר גבוה כגון ניתוח, השוואה, נקודות מבט, יישום, טענה וכו', לצורך פיתוח למידה משמעותית המתמקדת בהבניה של הידע.
9. **למידה משמעותית-** למידה מתוך משמעות אישית ורגשית, חדווה ויצירתיות, המערבת היבטים מגוונים של התנסויות. כמו כן זימון של מרחבים מגוונים מעבר למרחב הכיתה, כגון מרחבים אישיים ומשפחתיים וכן מרחב-דיגיטאלי.

01. **אכפתיות, Caring, כבוד, הערכה ואמון בין כל השותפים ללמידה** – חיזוק הפתיחות ויכולת ההקשבה לזולת וההקשבה לעצמך, כחלק מהוויית שיעורי התקשורת.

דרכי הוראה והערכה

דרכי ההערכה הינם חלק בלתי נפרד מתהליך ההוראה והלמידה. תהליך זה של הוראה-למידה-הערכה יהיה בהלימה למטרות התכנית.

דרכי הוראה

- שימוש בתכניות ובטקסטים תקשורתיים מהטלוויזיה, רדיו, עיתונות, אינטרנט וכו' הרלוונטיים לתוכן הנלמד.
- מיומנויות של קריאה וניתוח של טקסטים תקשורתיים כגון פרסומת, תצלום, בלוג, דף פייסבוק, סרטון ביו טיוב וכיוב' תוך יישום ידע תיאורטי
- השוואה בין טקסטים וסוגי שיח המופיעים באמצעי תקשורת שונים ובפורמטים שונים
- שימוש באקטואליה והפיכתה לרלוונטית לחיי התלמידים
- הקניית מיומנויות של דיון וביקורת אודות התקשורת
- למידה בדרך החקר מעודדת הרחבת תחומי דעת, עצמאות בחיפוש מידע וחיבור לתוצר כתוב או חזותי, מעודדת יצירתיות מספקת חווית הנאה והצלחה ובעיקר תורמת ללמידה משמעותית ועמוקה הן של תכנים והן של מיומנויות.
- למידת עמיתים – למידה בית מדרשית היא כלי בעל עוצמה רבה וגוונים רבים המעניק תחושת נראות, חווית הצלחה ומשמעות. בלמידת עמיתים כל חבר בקבוצה הוא לומד, חוקר, משתתף ומלמד גם יחד ומכאן שהוא מצויד בכבוד ובאכפתיות כלפי זולתו בקבוצה. דוגמא מובהקת וטובה לכך הוא הכלי של לימוד בחברותא.
- חיבור תיאורטי ומעשי על ידי הפקות תקשורת שונות כגון יצירת כתבה עיתונאית מצולמת, בלוג לאינטרנט, תחקיר עיתונאי וכדמ'. ההתנסות בהפקה המעשית תעשה תוך זיקה, האחדה ללימודים העיוניים.

- הוראה דיגיטלית -תכנית הלימודים החדשה בתקשורת משולבת בהוראה דיגיטלית יעשה שימוש נרחב בפדגוגיה דיגיטלית הן ביחידות העיוניות והן באלו המעשיות. פדגוגיה דיגיטלית חיונית בעיקר בתחום דעת אשר עוסק במדיה חדשים, משום שהיא מזמנת אפשרות לחדשנות חינוכית במספר היבטים וכן יש לה יתרונות רבים על פני הפדגוגיה המסורתית:

א. למידה שיתופית - הלימודים המעשיים מתבססים על עבודת צוות המצריכה ארגון הפקתי והשתתפות פעילה ותורמת של כל אחד מהלומדים לצוות שלו. התפתחויות טכנולוגיות של השנים האחרונות מאפשרות שיתוף פעולה גם בין צוותים והתגברות על בעיות של זמן ומרחק (למשל ניתן לעבוד על תוצרים שיתופיים סינכרוניים או א- סינכרוניים ומצגות שיתופיות).

ב. שליטה - פדגוגיה דיגיטלית מאפשרת שליטה רבה יותר, הן בתהליך והן בתוצרים הסופיים. ניתן לעבוד עם היררכיה של הרשאות - תלמידים, מורים, רכו מגמה, מדריכים, בוחנים ופיקוח.

ג. כלים מתוקשבים וכלים ייעודיים - כלים מתוקשבים כלליים כדוגמת moodle, wiki, blog, google drive קהילות לומדות מאפשרים הטמעה של פדגוגיות מסורתיות ופיתוחן לכלים אלו (לדוגמא מבחנים מתוקשבים, אנסינים וכו'). בד בבד עם הכרת אפליקציות וכלים ייעודיים התומכים בפונקציות שונות של הפקה, לדוגמא אפליקציות לעיצוב של floor plans, story boards, brake downs ועוד.

- סיורים לימודיים - התלמידים יבקרו במערכות תקשורת, במוזיאונים ובתערוכות צילום, יפגשו עם אנשי תעשיית התקשורת והקולנוע כמו גם מפגש עם האקדמיה. הם ישתתפו בתחרויות יצירה צעירה למטרות מפגש עם תלמידי מגמות מכל הארץ, חשיפת התוצרים ועידוד היצירה שלהם.

דרכי הערכה

תלקיט: איסוף של עבודות תלמידים לאורך השנה המביאות לידי ביטוי את נושאי היחידה + ייצוגם בלימודים המעשיים.

עבודות חקר: מאפשרת פיתוח חשיבה רציונאלית, יצירתית, ביקורתית, ורפלקטיבית על אודות נושאי הלמידה. במהלך הלמידה מתמודדים הלומדים עם בעיות מורכבות הכרוכות בבחירה ובקבלת החלטות באשר לנושאים הנלמדים, למקורות המידע.

התנסות מעשית: הערכה של תוצרים מעשיים הכוללת את היחידות המעשיות המלוות את היחידות העיוניות ופרויקט הגמר ותיק ההפקה. **מבחנים-** המבחנים

ינתנו בכתב או בע"פ בזמן שייקבע, על יחידת חומר מוגדרת. המבחן ישמש את המורים באופנים שונים ולמגוון יעדים ולחיזוק הקשר בין התכנים העיוניים

והמעשיים. בכתובת התוכנית ינתנו אפשרויות שונות של סוגי מבחנים. לדוגמה: הפקת תוצרים וויזואליים שתלווה במבחן בע"פ, או בכתב, שבו הלומדים ידרשו להציג את תהליך היצירה והנימוקים לבחירותיהם וכן מבחן הבדק ידע תיאורטי ומושגי של החומר העיוני.

מבנה וארגון התכנים והנושאים

התוכנית כוללת 5 יחידות בהיקף של 450 שעות ומקנה 5 יח"ל לבגרות בתקשורת (ראו תרשים 1 בהמשך).
בפיתוח תכנית הלימודים מודגש השילוב והזיקה בין הלימודים העיוניים והמעשיים מתוך השאיפה להעמיק את הלמידה המשמעותית.
להלן פרוט:

3 יחידות עיוניות, בהיקף של 270 שעות לימוד.

יחידות 1 ו-2 הן יחידות חובה. יחידה 3 כוללת 2 אפשרויות לבחירה.

2 יחידות מעשיות, בהיקף של 180 שעות לימוד.

היחידות המעשיות מציעות שלושה מסלולי התמחות לבחירה: רדיו, עיתונות ותקשורת חזותית.

יחידה מעשית אחת (90 שעות) תשולב במהלך הוראת היחידות העיוניות **כחלק בלתי נפרד** מהן. בהמשך מוצגת טבלה המציגה את השילוב בין הלמידה העיונית וההתנסות המעשית המורה יבחר את הפעילויות המומלצות בתכנית בהתאם למסלול ההתמחות המעשית של הלומדים. ובנוסף כל תלמיד/ה יתנסה בפעילויות שונות ממסלולי ההתמחות האחרים.

יחידה מעשית שנייה (90 שעות) תוקדש לפרויקט הגמר שבו ניתן ביטוי לתכנים הנלמדים ביחידות העיוניות והמעשיות.

ביחידות העיוניות שתיים הן חובה (1 ו-2) והשלישית מציעה בחירה (חובה לבחור) מתוך שתיים או צופים כי בהמשך אפשרויות הבחירה יגדלו:

שתי היחידות: שפה ומציאות ותקשורת ודמוקרטיה הן יחידות חובה בתכנית ומהוות את החומר הליבה שייכלל ב-70% עליו תהיה בחינה חיצונית.

היחידה השלישית, יחידת הבחירה – תקשורת ותרבות או תקשורת וטכנולוגיה כולל ההתנסות המעשיות המוטמעות בהן, יהיו 30% מהציון – למשל: כפרויקט, או עבודת חקר.

מתוך החומר הנכלל בבחינה, ולאור מדיניות הוועדה כי ההתנסות המעשית היא חלק אינהרנטי ובלתי נפרד מהתכנית העיונית, 70% יחולקו באופן פנימי, כך שההיקף הבחינה העוסק בחומר העיוני-תיאורטי יעמוד על 50% ואילו משקל פרויקט הגמר, המבטא את יישום החומר הנלמד בזירה המעשית, יעמוד על 20%

הועדה ממליצה שבחינת הבגרות בהיקף של 70% מהחומר, כמוסבר לעיל, תהיה **בחינה ארצית מתוקשבת** שתאפשר הערכה של החומר העיוני כמו גם הערכה של הפנמת חומר זה ותרגומו לשפת המעשה, בפרויקט הגמר ותיק ההפקה הנלווה אליו. ההחלטה תתקבל בהתאם למדיניות המשרד ובהתאם למשאבים שיועמדו לרשותנו ותפורסם באתר המפמ"ר.

מבנה תכנית הלימודים – תקשורת 5 יחידות לימוד

היחידות העיוניות

יחידה עיונית ראשונה חובה: תקשורת שפה ומציאות

(ראו תרשים 2 בהמשך).

נושא ראשון: בין שפה לבין מציאות

נושא שני: שפות אמצעי התקשורת

נושא שלישי: שפה וכוח

תקשורת שפה ומציאות

היחידה העיונית הראשונה:

שלושת הנושאים הללו מקנים לתלמידים מושגים בסיסיים ביחס לתפיסת המציאות (אונטולוגיה) ומהות הידיעה ביחס אליה (אפיסטמולוגיה). בתוך כך תעסוק היחידה בשיח וניתוח שיח (שפה). הדיון במונחים אלה מיועד להקנות לתלמידים כלים אורייניים, בכלל זה אוריינות חזותית. תיערך הכרות עם הסביבה התקשורתית המידית ותוצריה: השפה התקשורתית הרלוונטית ומאפייניה השונים, תוך דיון וניתוח השוואתי של הטקסטים התקשורתיים על ביטוייהם המילוליים והחזותיים. יתקיים דיון תיאורטי ב"תקשורת" ו"במציאות" תוך הבהרה לעומקם של שני המונחים הללו: המקור המושגי שלהם, המשמעויות שלהם בשפות שונות והיבטים סימבוליים ופילוסופיים הנכרכים בהם. תיערך התנסות בהפקה (בהיקף של שליש יחידת לימוד), שבאמצעותה תודגם השונות שבתפיסת "מציאות" מסוימת. התנסות זו תאפשר דיון מעמיק ובעל זווית אישית, במונחים כמו אובייקטיביות וסובייקטיביות, מסגור, פרשנות, ייצוג ועוד.

נושא ראשון: בין שפה לבין מציאות **מבוא:**

נקודת המוצא של נושא זה היא כי לצורך הבנת היחסים הקיימים בין השפה (מילולית וחזותית) ובין המציאות יש להכיר את מרכיביהם. הנחות המוצא הן שהשפה אינה אמצעי ניטראלי בלבד לשיקוף העולם או תיאורו אלא ידע מובנה, המושתת על החברה התרבות וההיסטוריה; וכן, שכדי לבחון יחסי מציאות ותקשורת יש להכיר תחילה את השפה על משמעויותיה הסמיוטיות השונות. בחינת אופן סיקורם של אירועים אקטואליים באמצעי התקשורת השונים מיועד לאפשר הבנה גורמים שונים המשפיעים על אופן הסיקור (למשל, פוליטיים, כלכליים אידיאולוגיים וכו') התלמידים ילמדו יחידה זו בשילוב התנסות מעשית, למשל באמצעות יצירת נקודות מבט שונות לאותו אירוע התנסות זו תדגים את השונות שבתפיסת "מציאות" מסוימת. התנסות זו תאפשר דיון מעמיק ובעל זווית אישית, במונחים כמו אובייקטיביות וסובייקטיביות, ייצוג, פרשנות, בחירה, המרה, צירוף, ועוד.

נושאי הלימוד וסוגיות מרכזיות:

- מהי מציאות? (אונטולוגיה) שיקוף מול עיצוב (תקשורת כהעברה ותקשורת כהתכנסות)

- תפיסת המציאות ומהות הידיעה ביחס למציאות (אפיסטמולוגיה) היחס בין שפה למציאות
- האפשרות לשקף את המציאות באמצעי תקשורת בינאישיים או מתווכים
- שפה כאמצעי לחילופי-משמעותיות משותפות ולצורך יצירת קהילה ואומה - גישה סמיוטית תרבותית
- עקרונות מפתח בתהליך מתן המשמעות לתוכניות ולטקסטים תקשורתיים מגוונים. הקשר בין השפה המילולית והחזותית והמשמעותיות שכל שפה מייצרת באופן אחר
- מקורות מידע והצלבת מידע

מטרות אופרטיביות

הלומדים:

1. ייחשפו למגוון אמצעי תקשורת בארץ ובעולם: עיתונים מרכזיים, אתרי חדשות אינטרנט, ערוצי טלוויזיה וכו'
2. יכירו את המאפיינים המרכזיים של השפה התקשורתית וינתחו טקסטים תקשורתיים על פי מאפיינים אלה.
3. ינתחו אירועים אקטואליים באמצעי התקשורת השונים תוך השוואת אופן הצגת האירועים וניתוח משמעותם של השינויים.
4. יבינו כיצד אופן השימוש בשפות השונות באמצעי התקשורת מבנה את תפיסת המציאות.
5. ישתמשו במושגי היסוד של שפת התקשורת כדי לתאר, לנתח, לדון, לפרש ולבקר את התקשורת (מושגים כדוגמת מציאות (אונטולוגיה), תפיסת המציאות (אפיסטמולוגיה), הבניית מציאות וכדומה).
6. יכירו השלכות והשפעות אפשריות של אמצעי התקשורת על הפרט והחברה.
7. יתנסו בהפקה מעשית: יצירת טקסטים תקשורתיים¹

נושא ראשון: שפה ומציאות

כ – 30 שעות ליחידה העיונית + כ – 10 שעות להתנסות המעשית

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשית דוגמאות לפעילויות מומלצות
מהי תקשורת ומהו התהליך התקשורתי	- הגדרות למושג "תקשורת"² - תקשורת כתיאור המציאות כאמצעי להעברת המציאות (העברה) - התקשורת היא אמצעי לחולל שינוי או לספק צורך שלא ניתן לספק בדרך אחרת. - מרכיבי התהליך התקשורתי הגדרה בסיסית של מודל פשוט/קווי של התהליך התקשורתי - תקשורת כהבניית מציאות (התכנסות טקסטית) –	- אמצעי תקשורת הבנייה - מוען - מסר - נמען - תיאור/שיקוף - תקשורת כהעברה - תקשורת כהתכנסות	- מוען-מסר-נמען בחירה של טקסט תקשורתי באמצעי תקשורת שונים (למשל פוסט בפייס-בוק) זיהוי המרכיבים הבסיסיים של התהליך התקשורתי - איתור וניתוח של מרכיבי התהליך התקשורתי באמצעי התקשורת בהם משתמש הלומד באופן אישי (למשל: ווטסאפ, פייסבוק, אינסטגרם...).	תקשורת חזותית, רדיו ועיתונות: <u>הכרות עם מושגי בסיס של הפקות תקשורת</u> <u>תקשורת חזותית: פריים, שוט זוויות צילום</u> <u>רדיו: פתיח, מוזיקה וראיון</u> <u>עיתון: סוגי כותרות, כתבה, מאמר, ידיעה.</u>

² קארי, ג' (2013) גישה לתקשורת כתכנות. בתוך ליבס, ת. לוין, ד. ((ע')תקשורת כתכנות עמ' 117-103 רעננה: האוניברסיטה הפתוחה.

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשית דוגמאות לפעילויות מומלצות
מהי מציאות? ³ משל המערה ⁴	- האם יש מציאות אובייקטיבית? תפיסת המציאות היא לעולם מוגבלת ותלויה בגורמים שונים * מוען: יש כוונה העומדת מאחורי האופן בו מוצגת המציאות (המסר) על ידי המוען. * נמען: אנשים שונים חווים	חושים תעתועי ראייה אובייקטיבי סובייקטיבי	קריאה: מומלצת קריאה של משל המערה בכיתה. התנסות חווייתית: מומלץ לפתוח את הוראת הנושא בהתנסות חווייתית המשלבת שימוש בחושים ומזמנת נקודות מבט שונות. להלן מגוון הצעות המושתתות על למידה מתוך משמעות אישית וחושית ורלוונטיות לתלמידים תוך הבניה של ידע והבנה כי החושים משפיעים על תפיסותינו באופנים שונים: ראיה - תעתועי ראייה באמצעות מצגות,	תקשורת חזותית ורדיו צילום והקלטה של תמונות וקולות מלוקיישן נבחר: חצר בית ספר, חורשה קרובה, קולות בהפסקה. אלה יהיו בסיס לקולות רקע שיוכלו ללוות בעתיד את היצירות התקשורתיות השונות בתקשורת חזותית וברדיו. עיתונות: כיתוב קצר המלווה תמונות שצולמו

³ מארש, ד., פרלונג פ. (2005). "העור ולא הבגד: אונטולוגיה ואפיסטמולוגיה במדע המדינה". בתוך: ד. מארש, ג. סטוקר (עורכים). תיאוריות וגישות במדע המדינה. רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 38-52.

⁴ אפלטון, משל המערה. בתוך: גלריה של מאמרים לבית הספר הכללי (תש"ס) ירושלים: האגף לתוכניות לימודים. עמ' 41-44.

<https://www.youtube.com/watch?v=1jrgE7PSY38>

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשית דוגמאות לפעילויות מומלצות
	ומפרשים מסר בצורה שונה. (למשל: החושים עלולים לתעתע בתפיסת המציאות שלנו).	אונטולוגיה אפיסטמולוגיה	דפים אישיים, חיפוש ברשת אחר תעתועי ראייה שמיעה - שמיעה של קולות וצלילים לדוגמה: קטע מוסיקלי קצר / קולות של המולת אנשים - הלומדים יבטאו את הצלילים המושמעים בקו, ציור, צבע, תיאור סיטואציה קצרה וכו'. - לאחר הצגת ה'תוצר', יובן כי חוש השמיעה השפיע באופן שונה על התלמידים = הנמענים. ראייה + שמיעה סרטון פרסומת- מציאות חלקית: 1. הקרנה של סרטון פרסומת/תכנית טלוויזיה/ ראיון עם פס הקול ופעם נוספת ללא פס קול. השוואה ניתוח והבנה של מגבלות החושים 2. צפייה בסרטון + קריאה של הטקסט של אפלטון: משל המערה דיון על המשל ומסריו בהקשר לתפיסת המציאות: כיצד המציאות נחוות בצורה שונה על ידי הנמענים ומהי כוונת המוען? הלומדים יביאו דוגמאות "למערה" האישית של כל אחד מהם כלומר מצב שבו הם חווים את המציאות בצורה חלקית.	מאתרי צילום שונים בבית הספר

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשית דוגמאות לפעילויות מומלצות
			המלצה לצפייה בסרט : המופע של טרומן	
הגישה הסמיוטית⁶: עקרונות מפתח במתן משמעות למילים, לביטויים ולתמונות	בחירות המרות וצירופים אמצעים לניתוח טקסט ע"פ הגישה הסמיוטית: - סימן – שילוב בין מסמן למסומן. הסימן הוא שילוב בין המסמן או הצורה (כתב, דיבור, מוזיקה, תמונה) לבין המסומן שהוא הרעיון או המשמעות של המסמן. - המרה של סימן בסימן משנה את המשמעות (ראו ליבס	* גישה סמיוטית * סימן * מסמן * מסומן (דה סוסור) * בחירה * המרה * צרוף	בחירה אקראית של מילים/תמונות/ביטויים שיצרו את המשמעות בטקסט והפיכתם לרצפים בעלי משמעות. הלומדים יעמדו על ריבוי המשמעויות על פי הרצפים הנבחרים. ניתן לעשות שימוש בפדגוגיה דיגיטלית דוגמת מצגת שיתופית. זיהוי של אותו אובייקט המוצג בכל פעם באופן שונה. בחירת מושג או קבוצה חברתית איתור ובחירה של תמונות שונות המייצגות את המושג שנבחר מנקודות מבט שונות:	רדיו ועיתונות: - פרשנות שונה לאותו נושא - כל קבוצה מכינה אייטם למגזין רדיו בנושא שנבחר (ללא תיאום מראש בין הקבוצות). ניתוח של התוצרים. הבנה שיש מספר אייטמים המציגים פרשנות שונה לאותו הנושא - האזנה לשיר חדש שרק יצא לרדיו. הלומדים יכתבו ביקורת לעיתון ו/או ישדרו טור ביקורת על השיר.

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשית דוגמאות לפעילויות מומלצות
	ולוין) - בחירה משמעות נוצרת מתוקף הבחירה המודעת בין האפשרויות⁵ - צירוף בין מילים יוצר משמעות. - בחירות וצירופים של מילים – מטילות אחריות על אנשים וגופים או מסירה מהם אחריות (למשל פעלים סביל או		(למשל, אישה יהודייה/ ערביה, הרה, מוכה, אובייקט מיני, קרייריסטית, מגוננת, מנקה...) ניתוח התמונות: מן הפעילות הקודמת על פי סימן, מסמן, מסומן וכו' בכל תמונה.	- רדיו, עיתונות, תקשורת חזותית הצגת אובייקט באופן שונה: ליצור מספר תמונות המציגות את אותו אובייקט בהקשר/באופן שונה.

⁵ ג'ונסטון: " מאחורי כל בחירה עומדת מטרה במובן זה שלכל אמירה יש יעדים אפיסטמולוגיים כלומר, דרך לראות את העולם, שבאמצעות בחירה זו, ולא באחרות, הדובר ביטא כי הוא מעדיף אותה "

⁶ לאפי, ד. (2011) סוגיות מפתח בתיאוריית המדיה, פרק 4 סטרוקטוראליזם וסמיוטיקה, דה סוסיר ובארת. רעננה: האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 69-74

העשרה: ג'ונסטון, ב. (2012). *ניתוח שיח*. רעננה: האוני' הפתוחה. עמ' 73-79 ; ליבס, ת. ולוין, ד. (2013) *תקשורת ותרבות- פרק ה כרך ב'* רעננה: האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 79-80; **כאן מתחילים להכניס גם את שפת התמונה.**

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשית דוגמאות לפעילויות מומלצות
	פעיל: הרג או נהרג) - בחירות וצרופים של מילים מביעות הערכה לידע (למשל שימוש ב-יתכן או אולי -לעומת ללא ספק) - בחירות וצרופים במילים קובעת את מידת ההתנגדות שיכולה להיות למסר (שימוש במילים נקיות לעומת מילים בעלות צליל שלילי למשל נהרגים לעומת מתים)		בחירה של סיפור מכונן כלשהו וסיפורו מנקודות מבט שונות (למשל סיפור הבריאה מנקודת מבט מדעית, דתית או אמנותית; סיפור עם) בחירה של אירוע חשוב משמעותי ואקטואלי שסוקר באמצעי התקשורת. זיהוי של המילים, הביטויים הצירופים, התמונות... המבטאים את המסרים/הרעיונות / האידיאולוגיה של אותו אירוע. המרה של הביטויים, הצירופים. שאותרו – באחרים. כדי לתת משמעות אחרת לאותו טקסט.	
אופני תיווך המציאות באמצעות המילה הכתובה והדבורה	האופנים השונים של עיצוב המציאות: 1. תיאור המציאות – השפה מייצגת באופן חלקי את המציאות המתוארת	תיאור, הבנייה, הקניית ידע		<u>עיתונות ורדיו:</u> כתיבה של ידיעה חדשותית תוך שימוש בכל המאפיינים של כתיבה עיתונאית

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשית דוגמאות לפעילויות מומלצות
	למשל: מתרחשת מלחמה והיא מדווחת בתקשורת, מתקיימת אליפות עולם בכדורגל. 2. הבניית התפיסה באמצעות המילה: המילים מבנות את האופן בו אנו תופסים את העולם. למשל: האמצעים והאופנים הלשוניים והסגנוניים שנבחרו כדי לדווח על המלחמה בתקשורת מבנים את הפרשנות של צרכני התקשורת אודותיה. 3. הקניית ידע באמצעות המילה: מילים משפיעות על תפיסתנו את העולם בנושאים שאינם נגישים לנו בזמן או במקום. למשל מידע אודות החיים בקוטב הצפוני.	שיח ⁷		

⁷ גיל, ר. (2011) ניתוח שיח- פרק 10 בתוך: באואר מ.ו. וגאסקל ג'. (עורכים) מחקר איכותני: שיטות לניתוח טקסט תמונה וצליל. רעננה: האוני' הפתוחה. עמ' 199-218

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשית דוגמאות לפעילויות מומלצות
הגורמים המשפיעים על ייצוג המציאות המשפיעים על ייצוג המציאות הנמען	הגורמים המשפיעים על ייצוג ופענוח המציאות: גיל, מגדר, לאום, מוצא, זהות מינית, מעמד חברתי, מצב משפחתי, עיסוק....	ייצוג, מגדר, מעמד חברתי	ניתוח דיווח חדשותי אודות אירוע מרכזי בטחוני מערוץ חדשותי ישראלי וזר (למשל אל ג'זירה) לשער ולנמק כיצד צפוי פרט בתוך אחת מן הקבוצות להתייחס לאירוע	תקשורת חזותית צילומי סטילס / וידאו של מקום שנבחר מראש. באופנים שונים (מחמיא, בקורתי וכדומה) פענוח התצלומים יעשה על ידי לומדים (פענוח על ידי הנמען כדי לבחון האם כוונת המוען הועברה לנמען) הבנה לבחון האם כוונת המוען ניתנת לזיהוי. רדיו האזנה למספר מהדורות חדשות באותו היום ובאותה השעה (קול ישראל, גלי צה"ל, רדיו אזורי) השוואה בין המהדורות בבניית המשמעות תוך שימת דגש על אינטונציה, בחירת מילים, רצף, עריכה, התוכן....

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשית דוגמאות לפעילויות מומלצות
				<u>תקשורת חזותית:</u> הגשת מגזין חדשות בשפה נבחרת תוך שימת לב לשפת הגוף האינטונציות, פרזנטציה, בבחירת צבעי רקע צבעי בגדים..... <u>תקשורת חזותית</u> התנסות בעריכה: הלומדים יצלמו בווידאו סיטואציה מחיהם. חומר הגלם שצולם ינתן לעריכה למספר עורכים. כל קבוצה תתבקש ליצור גרסה ברוח שונה.

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשית דוגמאות לפעילויות מומלצות
תפקידי התקשורת ¹⁰	- תפקידי התקשורת בחיי הפרט, החברה והתרבות: <u>סיקור</u> : העברת מידע, דיווח על אירועים, תהליכים, אישים בארץ ובעולם (למשל דיווח חדשות) -<u>פרשנות</u>: מתן פרשנות מגוונת לאירועים שונים. הצגת ריבוי הדעות בחברה (פלורליזם). (למשל ראיונות עם מומחים, עם אנשים ממגזרים שונים, כדי להציג נקודות מבט שונות,	סיקור, פרשנות, המשכיות, בידור, גיוס, שיתוף והשתתפות (בעידן הגיו מדיה) ⁸	מומלץ שהתלמידים יאתרו את תפקידי התקשורת תוך התנסות חווייתית ולא תיאורטית: שימוש במגוון אמצעי תקשורת בתכנים רלוונטיים ללומד (חדשותיים/ אישיים) תוך שימוש באסטרטגיות חשיבה מסדר גבוה, אשר יובילו להשגת ערכים כגון סובלנות ופלורליזם (מעצם עמידתם של התלמידים מול חבריהם, הם נדרשים להקשיב לזולת, גם כאשר ממצאיהם שונים). בכך יבואו לידי ביטוי עקרונות פדגוגיים דידקטיים כגון: בחירה, גיוון, רלוונטיות, דינמיות ופיתוח חשיבה.	תפקידי התקשורת

⁸ Jenkins, H. (2006). Confronting the challenges of participatory culture: Media education for the 21st century. Chicago, IL: John D. and Catherine T. MacArthur Foundation.
http://digitallearning.macfound.org/atf/cf/%7B7E45C7E0-A3E0-4B89-AC9C-E807E1B0AE4E%7D/JENKINS_WHITE_PAPER.PDF

יובל דרור (2009). הבהלה לעכשיו. מתוך: פנים, 48. <http://www.itu.org.il/?CategoryID=1592&ArticleID=14597>

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשית דוגמאות לפעילויות מומלצות
	תפיסות עולם ועמדות שונות) -המשכיות? העברת מורשת התרבות מדור לדור , מתן ביטוי לסמלים וערכי תרבות חשובים ליצירת הזדהות בחברה והמשכיות. (למשל בעזרת סמלים-דגל ישראל, מנורה, תמונות של אישים נשיא... בעזרת סרטים-סרטי היסטוריה, דת, ספרות... בעזרת תכניות טלוויזיה המציגות X שנים		- זיהוי ומיון של תפקידי התקשורת באמצעי תקשורת שונים על פי המאפיינים שנלמדו (עיתון מודפס ומקוון, טלוויזיה, רדיו, רשתות חברתיות) הלומדים יאתרו וינתחו דוגמאות לטקסטים תקשורתיים, המכילים תפקידים גלויים וסמויים של אמצעי התקשורת (למשל: קליפ שתפקידו לבדר אבל כולל גם סמלים וערכים תרבותיים; טקסט חדשותי שמכיל בתוכו גם פרשנות במסווה של סיקור וכו').	

⁹ וימן גבי (1997) "שעתה היפה של התקשורת – תפקוד התקשורת אחרי רצח רבין" תקשורת ודמוקרטיה, הוצ' הקיבוץ המאוחד

¹⁰ Lasswell,H. (1948).” The structure and Function of Communication in Society” in L.Brunson (ed) *The communication of Ideas*. New York .
Harper בתוך: כספי, ד. (1995) תקשורת המונים א' אוניברסיטה פתוחה

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשית דוגמאות לפעילויות מומלצות
	ל...(מלחמת יום כיפור, רצח רבין...) -בידור: התקשורת מספקת שידורי בידור, ו/או תכנים בידוריים המשולבים בתכנים שאינם בהכרח בידוריים, העברת תרבות הפנאי והפגת לחצים (למשל סרטים, אופנה, בישול, דרמה, טבע, חילופי דברים בין מגישי חדשות...) -גיוס: גיוס הפרט והחברה סביב נושא מסוים (למשל גיוס כלכלי מסחרי דרך פרסומות, גיוס פוליטי בזמן בחירות, בזמן מלחמה) שיתוף והשתתפות בעידן הנאו מדיה ישנן אפשרויות רבות יותר לביטוי עצמי			

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשית דוגמאות לפעילויות מומלצות
	ולמעורבות אזרחית, תמיכה ביצירה ובהפצה של פעילויות ויצירות, תחושה של קשר חברתי, חונכות של בעלי הניסיון את חסרי הניסיון, ואמונה כי חשוב להשתתף.			
התקשורת בנויה על טקסטים המכילים סיפורים, נרטיבים ומיתוסים ¹²	התקשורת מארגנת את המציאות באמצעות סיפורים: סיפורים הם תופעה תקשורתית רחבת היקף בקולנוע, בקומיקס, באגדות, סביב שולחן הארוחה המשפחתית. סיפור בנוי מעלילה, רצף, דמויות גיבורים וממד הערכה	סיפור עלילה גיבור, נבל, משלח, תורם, עוזר, קרבן. סיפור פתוח וסגור מיתוס נרטיב מבנה עלילה.	בחירה של דגמים שונים של תבניות סיפור בז'אנרים שונים (כגון: כתבות חדשותיות, תכניות טלוויזיה, דרמות, ריאליטי, טלנובלות) איתור וניתוח של הדמויות (גיבור, נבל, תורם, עוזר...) תבנית הסיפור הנרטיב (פתוח, סגור...) יצירת סיפורים אלטרנטיביים באמצעות	רדיו – עיתון – תקשורת חזותית ראיין רדיופוני/ מצולם/ עיתונאי: הצגת ראיין קצר של 3-4 דקות, חתוך מראש לכמה מקטעים לא בהכרח הגיוניים. הלומדים יקראו/ יאזינו/ יצפו בחלקים השונים של הריאיון וינתחו אותם. יערכו אותם מחדש על פי שיקולי דעת.

¹² ליבס, ת. ולוין, ד. (2013) תקשורת ותרבות- פרק ה' רעננה: האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 70-83; העשרה: באור, מ. גאסקל, ג' (2011) גישות לניתוח טקסט תמונה וצליל. רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 70-72 ;

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשית דוגמאות לפעילויות מומלצות
	למשל: הגיבור נלחם כנגד הרע, הגיבור מנצח ונצחונו הוא ניצחון הטוב. בתבניות סיפור בסיפורים רבים ישנם מהלכים קבועים (״פונקציות״) למשל: הגיבור יוצא לשליחות מטעם מי שנותן לו כוח פלאי, גיבורים קבועים – גיבור נבל, נסיכה) סיפורים פתוחים¹¹ – סיפורים בהם הסוף איננו מוכרע ונתון לפרשנויות שונות (אופרות סבון וסדרות בהמשכים) סיפורים סגורים – הם סיפורים בהם הסוף הוא חד משמעי והם נתונים פחות לפרשנויות שונות		המרה של אותם מאפיינים שזוהו כדי ליצור משמעות אחרת. הבנה כי המשמעות נוצרת בעקבות הבחירות של הנרטיב, אופן הצגת הדמויות, התבנית הסיפורית וכו...	להעמיק ההבנה לגבי אופני בניית סיפור, נרטיב בראיון, סוגי שאלות בראיון, התנהלות של מראיין מרואיין, סגנון ראיון, רגעי שיא בראיון, מבנה הריאיון בחירה של סיפור: מיתוס, טקסט מכונן, סרטים מוכרים, תכניות טלוויזיה... תכנון ובצוע של ראיון עם אחת מהדמויות המרכזיות בטקסט שנבחר תוך שימוש במיומנויות שנלמדו בהכנת ראיון ניתן להשוות בין הראיונות השונים ולבחון כיצד נרטיב מוצג בזוויות שונות, עם פרשנויות שונות.

¹¹ דגש על פתיחות וסגירות אידיאולוגית לא רק מבנית

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשית דוגמאות לפעילויות מומלצות
	(סדרות משטרה, קומדיות משפחתיות)			

ביבליוגרפיה: שפה ומציאות

- אפלטון, משל המערה. בתוך: גלריה של מאמרים לבית הספר הכללי (תש"ס) ירושלים: האגף לתוכניות לימודים. עמ' 41-44.
- באואר, מ. גאסקל, ג' (2011) גישות לניתוח טקסט תמונה וצליל. רעננה: האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 70-72
- ג'ונסטון, ב. (2012). *ניתוח שיח* רעננה: האוני' הפתוחה. עמ' 73-79.
- גיל, ר. (2011) ניתוח שיח- פרק 10 בתוך: באואר מ.ו. וגאסקל ג'. (עורכים) *מחקר איכותני: שיטות לניתוח טקסט תמונה וצליל*. רעננה: האוני' הפתוחה. עמ' 199-218
- דרור, י. (2009). הבהלה לעכשיו. מתוך: פנים, 48. <http://www.itu.org.il/?CategoryID=1592&ArticleID=14597>
- וימן, ג. (1997) *שעתה היפה של התקשורת – תפקוד התקשורת אחרי רצח רבין*. תל אביב: הקיבוץ המאוחד
- לאפי, ד. (2011) *סוגיות מפתח בתיאוריית המדיה*, פרק 4 סטרוקטוראליזם וסמיוטיקה, דה סוסיר ובארת, ., רעננה: האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 69-74
- ליבס, ת. ולוין, ד. (2013) *תקשורת ותרבות- פרק ה כרך ב'* רעננה: האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 70-83 ; עמ' 70-83
- מארש, ד., פרלונג פ. (2005). "העור ולא הבגד: אונטולוגיה ואפיסטמולוגיה במדע המדינה". בתוך: ד. מארש, ג. סטוקר (עורכים). *תיאוריות וגישות במדע המדינה*. רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 38-52.
- קארי, ג' (2013) גישה לתקשורת כתרבות. בתוך ליבס, ת. ולוין, ד. (ע') *תקשורת כתרבות* רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 103-117

Jenkins, H. (2006). Confronting the challenges of participatory culture: Media education for the 21st century. Chicago, IL: John D. and Catherine T. MacArthur Foundation. http://digitallearning.macfound.org/atf/cf/%7B7E45C7E0-A3E0-4B89-AC9C-E807E1B0AE4E%7D/JENKINS_WHITE_PAPER.PDF

Lasswell, H. (1948). "The structure and Function of Communication in Society" in L. Brunson (ed) *The communication of Ideas*. New York .
בתוך : כספי, ד. (1995) תקשורת המונים א' אוניברסיטה פתוחה Harper

נושא שני: שפות אמצעי התקשורת

נושא זה עוסק במאפייני השפות השונות בתקשורת והכרת מרכיביהן. השפה הדבורה, כתב ודפוס, שפה חזותית, שפת המוסיקה וכך הלאה. בחלק זה נלמד על ההתפתחות של אמצעי התקשורת השונים תוך הבנה כי התפתחויות טכנולוגיות בהכרח משפיעות ומושפעות מהתפתחויות חברתיות. התקשורת היא אם כן גם תוצר וגם מחולל של ההתפתחויות אלה.

נושאי הלימוד וסוגיות מרכזיות:

- שפות המדיה השונות: שפה דבורה, כתב ודפוס, שפה חזותית ומוסיקה
- המאפיינים המיוחדים של כל שפה, ההבדלים ביניהן והשילובים שבאים לידי ביטוי בטקסטים תקשורתיים שונים.
- מפגש עם טקסטים תקשורתיים שונים באמצעי תקשורת מגוונים: עיתונות כתובה (מודפסת ואינטרנטית), עיתונות משודרת (רדיו), עיתונות מצולמת, וידאו בטלוויזיה ובאינטרנט, צילום מודפס ומקוון וכו'
- התפתחות העיתונות והצילום
- הקולנוע וההיבטים החברתיים שבתוכם הוא פועל

מטרות אופרטיביות:

התלמידים:

1. יכירו גישות לניתוח שפות תקשורת
2. יכירו את המאפיינים המרכזיים של שפות התקשורת, ההשפעות שלהן וההבדלים ביניהן
3. יכירו את הגישה ההיסטורית להתפתחותם הטכנולוגית של אמצעי התקשורת
4. ינתחו טקסטים תקשורתיים על פי המאפיינים שנלמדו
5. ייצרו טקסטים תקשורתיים בשפות שונות תוך הבנה של המאפיינים הייחודיים לכל שפה
6. יבינו את השילוב בין שפות שונות בטקסטים מולטי מודאליים
7. יתנסו בהפקה מעשית: יצירת טקסטים תקשורתיים

נושא שני: שפות התקשורת

כ – 30 שעות ליחידה העיונית + כ – 10 שעות להתנסות המעשית

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשית דוגמאות לפעילויות מומלצות
הגישה הטכנולוגית לתקשורת ¹⁶	ההתפתחות של אמצעי התקשורת כוחו של המדיום: המדיום הטלוויזיוני כמעצב תכנים בתחומים שונים כגון: פוליטיקה, דת וחינוך הקשר בין צורות תקשורת לבין איכותה של תרבות. לדוגמה: תרבות המילה	מסר, מטפורה, סמלים, דימויים דטרמיניזם טכנולוגי (איניס) התקשורת משפיעה על החברה והביקורת על הגישה (שנער) ¹⁴ "המדיום הוא המסר"	התנסות חווייתית: פיתוח מודעות בקרב הלומדים לכוחם והשפעותיהם של אמצעי התקשורת (טלפון נייד, אינטרנט, טלוויזיה). על חיי היומיום התלמידים יבינו את תלותנו	עיתונות כתיבה עיתונאית המתארת "יום ללא אמצעי תקשורת" כתבה עיתונאית הכוללת ראיון עם מישהו שלא משתמש כלל בערוץ מסוים (בסלולר/בפייסבוק), כולל

¹³ האם הגוגל עושה אותנו לטיפשים

http://he.wikipedia.org/wiki/%D7%94%D7%90%D7%9D_%D7%92%D7%95%D7%92%D7%9C_%D7%94%D7%95%D7%A4%D7%9A_%D7%90%D7%95%D7%AA%D7%A0%D7%95_%D7%9C%D7%98%D7%99%D7%A4%D7%A9%D7%99%D7%9D%3F

¹⁴ שנער, ד. (1996). תקשורת, טכנולוגיה, חברה, תרבות. כרך א יחידות 1-3. האוניברסיטה הפתוחה.

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשית דוגמאות לפעילויות מומלצות
	הכתובה (חשיבה מופשטת) לעומת תרבות חזותית (חשיבה קונקרטית).¹⁵ • אמצעי התקשורת (על פי הגישה הטכנולוגית) משפיעים על החברה ותרבותה ומחוללים שינויים בהתנהגויות ובתפיסות עולם, לא בשל התכנים שלהם. • מאפייני התרבות העכשווית בתקשורת מתבטאים לא רק במלים אלא גם בסמלים ובדימויים חזותיים.	(מקלוהן) "המדיום הוא המטאפורה" (פוסטמן)	באמצעי התקשורת ואת השפעתם על חיינו דוגמאות לפעילות: 1. בחינת צריכת אמצעי התקשורת בחיי הלומדים מבחינת כמותם ותכניהם באמצעות תיעוד ביומנים אישיים. 2. התלמידים יתנסו ב"יום ללא אמצעי-תקשורת" לדוגמה: הטלפון הנייד, ויכתבו יומן על כך או יתעדו זאת באופן אחר (צילום,	פירוט הסיבות לכך (חברתי, כלכלי, דתי וכו') <u>תקשורת חזותית</u> - צילום סטילס של נקודות מבט חדשות המתעוררות עקב העדר אמצעי התקשורת <u>רדיו</u> - "רדיו ללא רדיו" ריאיון עם הלומדים בעקבות החוויה של הלומדים "חיים ללא אמצעי תקשורת"

¹⁶ פוסטמן, נ. (2000) בידור על מוות: השיח הציבורי בעידן עסקי השעשועים. עמ' 9 – 19. [המדיום הוא המטאפורה](#)

¹⁵ לאפי, ד. (2011) סוגיות מפתח בתיאוריית המדיה. רעננה: האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 43-49.

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשית דוגמאות לפעילויות מומלצות
			כתבה עיתונאית...) 3. חלק מהלומדים ישתמשו בפרק זמן (למשל יומיים) רק בתקשורת כתובה (מסרונים ופייסבוק), בעוד חלק אחר רק בתקשורת דבורה (שיחות קוליות), כל צמד יסכם את ההבדלים 4. התלמידים יבחנו אמצעי תקשורת חדשים יותר ויישמו את התפיסה אודות מאפייני התרבות¹³	
גישה היסטורית להתפתחות אמצעי התקשורת ¹⁷	התפתחות אמצעי התקשורת כפונקציה	מדיום חם, מדיום קר, כפר	השוואה בין אמצעי תקשורת בעבר לבין אמצעי תקשורת כיום כדי להמחיש את	<u>רדיו ועיתונות, תקשורת חזותית</u> ריאיון רדיופוני עיתונאי או מצולם עם ההורים או הסבים

¹⁷ לאפי, ד. (2011) סוגיות מפתח בתיאוריית המדיה. רעננה: האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 43-49.

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשית דוגמאות לפעילויות מומלצות
	של מרחב זמן – מהכפר עד ל"כפר הגלובלי". מאפיינים של צריכת תקשורת בחברה פרה-מודרנית (מסורתית) וחברה מודרנית	גלובאלי, הטיית התקשורת (איניס), שבטיות, יציאה משבטיות וחזרה לשבטיות. חברה פרה-מודרנית (מסורתית) וחברה מודרנית	מרכזיותם ותפקידיהם אז והיום. - ניתן לראיין הורים או סבים וסבתות על אמצעי התקשורת של פעם (מצלמת סופר 8, פטיפון, תקליטים, ווקמן, טרנזיסטור) - בחירה של אירוע חברתי-אקטואלי שמתרחש ברשת החברתית וניתוחו לצורך הבנת כוחן של הרשתות החברתיות בהנעת אירועים אקטואליים (למשל: באמצעות הפייסבוק הלוויית ה-20,000 של החייל הבודד בזמן מבצע צוק איתן)	והסבתות על התקשורת בעבר והיום וההבדלים ביניהם תקשורת חזותית: יצירת מסר ויראלי (ממ"ים) באמצעות תמונה או סרטון שמבטא מחאה המשותפת

להעשרה נוספת: [אשורי, ת. \(2011\) מהטלגרף למחשב, רסלינג](#) עמ' 115-123

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשית דוגמאות לפעילויות מומלצות
			-יצירת מחאת פייסבוק שתמחיש את כוחה של הרשת החברתית ואולי אף שתפרוץ את גבולות הארץ .	לכל ילדי העולם

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשית דוגמאות לפעילויות מומלצות
שינוי והתפתחות של אמצעי התקשורת ¹⁸	מודל ששת הממדים של בלונדהיים ושיפמן להבניית סביבה תקשורתית: צורה, היקף, זמן, כיוון, נגישות, יחסי מוען נמען.	מודל ששת הממדים – הוראת 6 הממדים כמושגים צורה (מורפולוגיה) היקף (היקפיות) זמן (סינכרוניות) כיוון (כיווניות) נגישות (מסופיות) יחסי מוען-נמען (מתווה)	הלומדים ינתחו את אמצעי תקשורת השונים ע"פ המודל של בלונדהיים ושיפמן וישוו ביניהם. התלמידים ינתחו תכנית טלוויזיה מז'אנר שיש בו אינטראקטיביות (למשל כוכב נולד). פדגוגיה דיגיטלית: ניתן ליצור מצגת שיתופית בנושא המודל המיושמת על תכנית שיש בה ממד אינטראקטיבי	

¹⁸ בלונדהיים, מ. ושיפמן ל. (2003). מהדינזאור לעכבר, פתו"ח, 5, אוגוסט 2003.

¹⁹ קאלה לאסן, (1999) שיבוש תרבות הוצאת בבל הקדמה:

http://readingmachine.co.il/home/books/book_462_113/chapter01_1568415

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשית דוגמאות לפעילויות מומלצות
			כדי להבין את מאפייני המודל - התלמידים יתייחסו ליתרונות והחסרונות של המודל, יציגו טיעונים ויסיקו מסקנות.	
שפת הפרסומת ²⁰	המאפיינים הייחודיים של שפת הפרסומות, מרכיביהן והשפעותיהן. • תחומי ההשפעה של הפרסומות: רגשי, קוגניטיבי, התנהגותי וחברתי. • מסרים גלויים ומסרים סמויים בפרסומות.	פרסומת, מפרסם, פרסומאי, אמצעי שכנוע, תרבות צריכה, מסר גלוי, מסר סמוי, סטריאוטיפ, תחבולה (מניפולציה)	• ניתוח פרסומות באמצעי תקשורת שונים כדי לפתח בקרב הלומדים עמדות אישיות, מוסריות	<u>עיתונות/תקשורת חזותית/רדיו</u> בחירה של רעיון חברתי שאותו רוצים לקדם. באמצעות פרסומת תוך שימוש בידע שרכשו, במאפיינים ובמושגים, וכן בידע

²⁰ שליטא, ר. פרידמן, א. והרתאן, ר. (2011). אוריינות חזותית בפעולה: חינוך בעידן החזותי. עמ' 99-130

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשית דוגמאות לפעילויות מומלצות
	- תחבולות הפרסומת - סטריאוטיפים בפרסומות. שיבוש תרבות פעילות אקטיביסטית המבקשת לשבש את מנגנוני הייצור הכלכליים והתרבותיים המערביים		וחברתיות שאינן קשורות בצריכה עצמה - זיהוי פרסומות (למשל כאלה הפונות לנוער) בחינת התחבולות והמאפיינים בהן נעשה שימוש בפרסומות אלה --זיהוי של פרסומות שבהן נעשה שימוש בתחבולות שאינן נסקרות במודל זה (למשל פרסומת שמופצת אך ורק באינטרנט) - זיהוי פרסומות פוגעניות על פי קטגוריות שונות (ילדים, נשים...) ואיתור המאפיינים הפוגעניים	הביקורתי (עמדה אישית, מוסרית, חברתית) כדי לשווק אותו בצורה יעילה אך לא פוגענית לומדים ייצרו פרסומות לעיתון/תקשורת חזותית/לרדיו התלמידים יתנסו בשיבוש תרבות¹⁹ של פרסומות מסוגים שונים: כרזות, פרסומות בעיתון, באינטרנט, ברדיו...

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשית דוגמאות לפעילויות מומלצות
			בחירת פרסומות ובדיקת המוצר המשווק בפרסומת כדי לאתר את "האמת" בפרסום. כדי להבין את הפער בין המוצר לבין דרך שיווקו.	
שפת הצילום וז'אנרים בצילום ²⁵	- הצילום כמעביר רעיון ומסר ולא רק כמשקף מציאות. - הצילום המשפחתי הוא הבנייה ולא רק תיעוד "אובייקטיבי" של המשפחה - תולדות הצילום:²¹	צילום אישי (סלפי) ומשפחתי. קמרה אובסקורה פוטוגרפיה (רישום אור), צילום, תצלום, מצלמה, צלם. תיעוד/עדות/עד נקודות מבט, הרגע המכריע	השוואה בין צילומי משפחה בעבר – בעידן מצלמת הפילם לעומת הצילום האישי והמשפחתי בעידן המצלמה	בחירת רעיון על פי סגנונות צילום ועל פי צלמים. איתור תצלומים מתאימים שיכולים לבטא רעיון זהה. ליצור תערוכה

²¹ <http://www.slideshare.net/storode/history-of-photography-presentation-990442>

<http://techedu.huji.ac.il/learning/timelines/camera.html>

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשית דוגמאות לפעילויות מומלצות
	- התפתחות הטכנולוגיה של הצילום²² מראשוני הצלמים ועד ימינו: צלמים ידועים בארץ ובעולם ומאפייני הצילום שלהם. (נייפס, דאגר, טלבוט, אדוארד מייברידג', לואיס היין, דורותיאה לאנג²³	שמות של צלמים מפורסמים בארץ ובעולם.	הדיגיטלית. ניתן לראיין הוריהם הורים, סבים וסבתות - עבודות חקר בנושא: התפתחות צילום העיתונות/ההיסטוריה של	לאצור תערוכה בחירה של תמונה המייצגת בשבילם תקופה משמעותית בחייהם. תלמיד אחר צריך לזהות את משמעות התמונה ובדיקה האם היא

²² לנגפורד, מ. (1994). תולדות הצילום. רמת גן: פוקוס

²³ http://www.slideshare.net/lelomagal/eadward-muybridge?qid=bc33b26f-5dd5-4121-b807-3d24acc1eb59&v=qf1&b=&from_search=6

<http://www.slideshare.net/tarrynraee/lewis-hine>

<http://www.slideshare.net/mdunne/dorothea-lange-slideshow>

<http://rhynesimpson.wordpress.com/2011/11/02/powerpoint>

<http://artblart.com/tag/jeff-wall>

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשית דוגמאות לפעילויות מומלצות
	גיף וול, אני ליבוביץ'. הישראלים : דוד רובינגר, עדי נס, אלכס ליבק, מיקי קרצמן, זיו קורן, ורדי כהנא ואחרים). צילום ארץ ישראלי²⁴ סגנונות וגישות בצילום מאפייני הצילום העכשווי-דיגיטלי לעומת צילום בעבר	ז'אנרים בצילום : צילום אישי/משפחתי צילום חברתי צילום חדשותי צילום עיתונאי צילום דיגיטלי	צילום פורטרטים/היסטוריה של צילום חברתי. ניתן לעשות שימוש במצגת שיתופית	מעבירה את החוויה תרגיל מקום: סרט ללא דיבור באורך דקה המעביר ב- 10-30 שוטים סיפור של מקום מסביבת חייו של התלמיד, עריכה עם מוסיקה וסאונד ביקור בתערוכת צילום כגון "עדות מקומית", וכתובת חוות דעת על תמונה אחת או

²⁴אורן, ר. (2000). **צילום כחול-לבן- תקשורת צילומית בתולדות הציונות והמדינה**. מודריך למורה. ירושלים : ת"ל. ; שליטא, ר. (1999) צלם אנוש : תערוכת צילומים בנושא כבוד האדם + חוברת למורה.

²⁵שליטא, ר. פרידמן, א. והרתאן, ר. (2011). **אוריינות חזותית בפעולה: חינוך בעידן החזותי**. פרק 2.

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשית דוגמאות לפעילויות מומלצות
				סדרת תמונות (על פי מחוון שיפורסם באתר המפמ"ר)
גישה תרבותית – ניתוח סמיוטי (ראו שפה ומציאות)	מודל מעובד לניתוח תצלום על פי בארת ²⁷ מרכיבי התצלום: תוכן, מבנה, הטיפול הצילומי, משמעויות.	מלבן התמונה (פריים), תוכן התצלום, קומפוזיציה, זווית צילום, תאורה, דנוטציה, קונוטציה, יחסי מילה ותמונה, ידע תרבותי נדרש (לקשר למודל הסמיוטי שנלמד בשפה ומציאות)	עיתונות ותקשורת חזותית: - בחירה וניתוח של צילומי עיתונות וחדשות על פי המודל (ראו דוגמאות מצורפות ²⁶) - התלמידים יעלו את הניתוח לבלוג או לאתר שיתופי	

²⁶ <http://learning.blogs.nytimes.com/category/lesson-plans/whats-going-on-in-this-picture/>

<http://www.telegraph.co.uk/news/picturegalleries/picturesoftheday/10919158/Pictures-of-the-day-23-June-2014.html>

²⁷ שליטא, פרידמן, הרטאן עמ' 90-92 - מצ"ב

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשית דוגמאות לפעילויות מומלצות
			כלשהו (פייסבוק, בלוג, מצגת שיתופית) - כל תלמיד/ה כותב/ת משוב לתלמיד/ה אחר/ת על התמונה בה בחר והניתוח שביצע. (יינתן מחוון להערכת ניתוח תמונה) - ביקור בתערוכת צילום כגון "עדות מקומית", וכתיבת חוות דעת על תמונה אחת או סדרת תמונות על פי מודל לניתוח תמונה שנלמד ביחידה זו. - חוות הדעת תכלול גם ניתוח אישי, ערכי, מוסרי וחברתי על כל התצלומים שנותרו.	

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשית דוגמאות לפעילויות מומלצות
שפת הקליפ ²⁹	• מהפיכה תקשורתית בהקמת ערוץ מוזיקה ותמורות בהתפתחות קליפים כז'אנר. • ההיסטוריה של הקליפים מאז הניקלודיאון, מהפיכת ה-MTV, ועד היום: קליפים ביוטיוב או בפליקר • מודלים לניתוח קליפים • סוגות ומאפיינים של קליפים: ז'אנר מוזיקלי וז'אנר קולנועי(המודל של קפלן) • הקליפ ומרכיביו: הקליפ כשילוב בין שלוש שפות: השיר, המוזיקה, הוידאו.	קליפ, MTV, איקונוגרפיה, סוריאליזם, פוסטמודרניזם, ז'אנרים בקליפים: רומנטי, מעורבות חברתית, ניהיליסטי, פוסטמודרני, קלאסי.	קליפ משנות ה-80 או ה-90 וניתוח מאפייניו על פי מודל לניתוח קליפ שנלמד בקליפ עכשווי. והשוואה לראשון. ההגדרת ז'אנרים חדשים שאינם נמצאים במודל הז'אנר המוזיקלי והטלוויזיוני מצגת שיתופית ובה מאגר של קליפים שנותר בהם הקשר בין המילה	יצירת קליפ לשיר לפי בחירה. רצוי שיר בעברית. ניתן לבצע משימה זו כפרויקט סיום כיתה י'

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשית דוגמאות לפעילויות מומלצות
	ניתוח על פי מודל יחסי מילה-תמונה²⁸ קליפים כפורמט גלובלי המותאם למאפייני התרבות המקומית.		המושג התמונה והמוזיקה על פי מודל שנלמד. ל ניתן ליישום על כל טקסט תקשורתי שיש בו שילוב בין כמה שפות: מילה/תמונה/מוזיקה	
ולוגים אישיים, שפת הולוג³⁰ vlog	ולוג (וידאו בלוג) ומאפייניו סוגי ולוגים סקירת היסטורית קצרה של הולוגים	ולוג = וידאו בלוג	איתור ולוגים מעניינים של בני נוער בארץ ניתוח מאפייני הולוג שמצאו.	צילום ועריכה של ולוג – יומן אישי מצולם של התלמידים והעלאתו ליוטיוב. כתיבת רפלקציה על הבחירה

²⁸פרידמן, א. (2014). מחפשים את מקומם: תחושת מקום וזהות בקליפים ישראלים. בתוך: מוזיקה בישראל, 23, מסדרת הנושא של עיונים בתקומת ישראל, אוניברסיטת בן-גוריון: הוצאת מכון בן-גוריון.

²⁹פרידמן, א. (2001) קליפים T.V וצעירים חסרי מנוח. ירושלים: מעלות, ת"ל

³⁰Jean Christian (2009). [Real vlogs: The rules and meaning of online personal videos](http://uncommonculture.org/ojs/index.php/fm/article/view/2699/2353#author). 14/11-2 .

<http://uncommonculture.org/ojs/index.php/fm/article/view/2699/2353#author>

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשית דוגמאות לפעילויות מומלצות
	סוגיית האמת והשקר (אמינות) בעדויות אישיות מצולמות.			בפורמט ושיקולי הדעת בבחירה

ביבליוגרפיה: שפות התקשורת

אשורי, ת. (2011). *מהטלגרף למחשב*, תל אביב: רסלינג עמ' 115-123

אורן, ר. (2000). *צילום כחול-לבן - תקשורת צילומית בתולדות הציונות והמדינה*. מדריך למורה. ירושלים: ת"ל.

בארט, ר. ([1964] 2003). *הרטוריקה של הדימוי*. בתוך: ליבס, ת. וטלמון, מ. (2003). *תקשורת כתובות*. תל-אביב: האוניברסיטה הפתוחה. כרך א', 259 – 271.

בלונדהיים, מ. ושיפמן ל. (2003). *מהדינוזאור לעכבר*, פתו"ח, 5, אוגוסט 2003.

לאפי, ד. (2011) *סוגיות מפתח בתיאוריית המדיה*. רעננה: האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 43-49

לאסן, ק. (1999). *שיבוש תרבות*. תל אביב: בבל

לנגפורד, מ. (1994). *תולדות הצילום*. רמת גן: פוקוס

יומנים מצולמים: [הלינק](#): "המצלמה ואני - פרק 38 טלוויזיה חינוכית

פן, ג'. (2011). ניתוח סמיוטי של תמונות דו־ס (״סטילס״) (still images). בתוך: באואר, מ'ו, ו- גאסקל, ג'. (עורכים) מחקר איכותני: שיטות לניתוח טקסט תמונה וצליל. רעננה: האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 259-278.

פוסטמן, נ. (2000) בידור על מוות: השיח הציבורי בעידן עסקי השעשועים. עמ' 9 – 19. [המדיום הוא המטאפורה](#)

פרידמן, א. (2014). מחפשים את מקומם: תחושת מקום וזהות בקליפים ישראלים. בתוך: מוזיקה בישראל, 23, מסדרת הנושא של עיונים בתקומת ישראל, אוניברסיטת בן-גוריון: הוצאת מכון בן-גוריון

פרידמן, א. (2001) קליפים T.V וצעירים חסרי מנוח. ירושלים: מעלות, ת״ל

שליטא, ר. (1999). צלם אנוש: תערוכת צילומים בנושא כבוד האדם + חוברת למורה.

שליטא, ר., פרידמן, א. והרתאן, ר. (2011). אוריינות חזותית בפעולה: חינוך בעידן החזותי. עמ' 35-92 ; 99-130

שנער, ד. (1996). תקשורת, טכנולוגיה, חברה, תרבות. כרך א יחידות 1-3. האוניברסיטה הפתוחה.

Christian, J. (2009). Real vlogs: The rules and meaning of online personal videos. 14/11-2.

<http://uncommonculture.org/ojs/index.php/fm/article/view/2699/2353#author>

נושא שלישי: שפה וכוח

נושא זה עוסק ביחסי הכוח בחברה וייצוגם בתקשורת. לאחר בירור מעמיק של אופני הייצוג ודרכי ההבניה של ייצוג קבוצות ותופעות חברתיות, ניתן יהיה לדון באינטרסים וניגודי האינטרסים בחברה: הון שלטון תקשורת כמו גם יחסי רוב מיעוט, מרכז ופריפריה, יחסי מגדר, יחסים על רקע גזעי, לאומי, דתי, מיני וכו'.

נושאי הלימוד וסוגיות מרכזיות:

- תהליך הייצוג בתקשורת, סטריאוטיפיזציה, הכחדה סמלית, ויחסי כח (מרכז ופריפריה וכו') בארץ ובעולם
- המיקום של קבוצות ופרטים בחברה כפי שמתבטא באופן סמלי בתקשורת.
- דיון בהבניות תפיסתיות שונות למשל הבנייה גילנית (אייג'יזם) תוך התייחסות ממוקדת לבני נוער, ילדים וקשישים.

מושגים

סטריאוטיפיזציה, הכחדה סמלית, יחסי כוח, מרכז ופריפריה

מטרות אופרטיביות

לפרק הייצוגים, התלמידים:

- יכירו את אופני ההבניה של ייצוגי קבוצות שונות בארץ ובעולם
- יבינו את הקשר בין ייצוגים במדיה לריבוד החברתי בישראל.
- יכירו את תהליכי ההכחדה הסימבולית של קבוצות ופרטים ויעריכו את השלכותיהם האפשריות
- יבחנו יחסי כוח באמצעות יצירת טקסטים השוברים היררכיות ונקודות מבט
- יתנסו בחוויית יצירת טקסט תקשורתי מנקודות תצפית אלטרנטיבית.

לפרק תקשורת ומיעוטים ("תקשורת מגזרית") התלמידים:

- ילמדו על החברה כמורכבת מפלחים בעלי גישה שונה למרחב הציבורי.
- יבינו את המשמעות והתפקיד של התקשורת בבניין זהות לאומית ואת תפקיד התקשורת המגזרית בבניין זהות קהילתית.
- יתנסו בחוויית כתיבה או יצירת טקסט תקשורתי מנקודת מבט מגזרית / של קבוצת המיעוט

נושא שלישי: שפה וכוח

כ – 30 שעות ליחידה העיונית + כ – 10 שעות להתנסות המעשית

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דיזקטיות מומלצות	התנסות מעשיות דוגמאות לפעילויות מומלצות
ייצוגים: הגדרות ומושגים ³¹	המושג ייצוג בתחומי דעת שונים : בתי משפט, פוליטיקה, יחסי ציבור. תיווך וייצוג המציאות כמאפיין מרכזי של המדינה סטריאוטיפ: סטריאוטיפים כנטייה אנושית מולדת וכאסטרטגיה יעילה להבנת המציאות המורכבת. זוקים והשלכות של תפיסות סטריאוטיפיות – הנבואה המגשימה עצמה איך נמנעים ונלחמים בסטריאוטיפים ובדעות הקדומות שלנו	ייצוג דימוי דעות קדומות (סטיגמה) סטריאוטיפ	התשוקה למימזיס- התלמידים והמורה ייצרו הכנת סרגל זמן ומסמך משותף (מצגת פאאור פויינט משותפת לכיתה) שבה כל תלמיד/ה תורם/ת שקף אחד, המדגים תאריך וצורות ייצוג שונות בראשית ההיסטוריה כמו ציורי המערות, חרט על חימר, פסיפס, ציור על כד, ועד הולוגרמות.	
ייצוגי מיעוטים בתקשורת ³³	- הגדרת 'מיעוט' ממשי וסימבולי - קבוצות המיעוט בישראל ובעולם :	סטריאוטיפ	- תצפית ואיסוף נתונים כל צוות התלמידים	תחקיר ותיק הפקה:

³¹ טורין, א. (2013). ייצוגי מורים בתקשורת הישראלית. תל אביב: מכון מופת. (עמ' 20-27)

³³ טורין, א. (2013). ייצוגי מורים בתקשורת הישראלית. תל אביב: מכון מופת. (עמ' 20-27)

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשיות דוגמאות לפעילויות מומלצות
	מיהם? - ייצוגי המיעוטים בתקשורת כראי ליחסי הכוח בחברה - ממדים לחקר ייצוגים: איך חוקרים ייצוגים בתקשורת? (נראות): האם המיעוט קיים על המסך? טיב הנראות: האם הייצוג סטריאוטיפי? באיזה הקשר מופיע המיעוט? אינטראקציה: מה היחסים בין המיעוט לקבוצת הרוב³² - ההשלכות החברתיות של ייצוגי המיעוטים במדיה -	נראות, בולטות והכחדה סמלית -גילנות (אייג'יזם)	יתחלקו לצוותים התלמידים יציגו סקירת ראשים של דמויות המופיעות על המסך - השוואה וניתוח של נקודות מבט: התלמידים (יבחרו קבוצת מיעוט) יגישו פרזנטציה המשווה בין ייצוגים של קבוצות מיעוט: למשל התלמידים ינתחו תמונות ממדורי החדשות המייצגות את קבוצת המיעוט; כתבה עיתונאית כתובה או משודרת וכו'.	עם אילו סטריאוטיפים התמודדת? כיצד עקפת סטריאוטיפים אלה? כיצד התמודדת הפקת כתבת דיוקן מצולמת / עיתונאית על דמות או קבוצת מיעוט תוך ניסיון ליצור סיקור הוגן, ובניסיון לאתגר סטריאוטיפים הרווחים בציבור כלפי קבוצה זו. סרט דוקומנטרי קצר הכולל הצגה של קבוצות מיעוט ללא סטריאוטיפים או איתור פרסומת סטריאוטיפית והצגת אלטרנטיבה לאותו

³² פירסט וענברי-לנקרי (2013). הנעדרים והנוכחים בזמן צפיית שיא 2011 – מחקר מעקב. ירושלים: הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו (עמ' 4-5). זמין ב:

<http://www.rashut2.org.il/editor/uploadfiles/%D7%93%D7%95%D7%97%20%D7%9E%D7%97%D7%A7%D7%A8%20%D7%9C%D7%90%D7%99%D7%A0%D7%98%D7%A8%D7%A0%D7%98a.pdf>

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשיות דוגמאות לפעילויות מומלצות
				המוצר בטכניקת קולאז' אתגר- לפרסם בגדי ים לנשים באופן שאינו מינני
מודל האבולוציה של ייצוגי מיעוטים לאורך זמן	מודל הייצוג: שינויים בייצוגי מיעוטים לאורך זמן: (א) הכחדה סמלית (ב) סטריאוטיפיזציה; (ג) השתלבות (הסדרה+הכלה)	הכחדה סמלית, סטריאוטיפיזציה, השתלבות	הכנת חומר למידה שידגים את האבולוציה, למשל של שחורים: מ"חלף עם הרוח" דרך משפחת קוסבי ועד וויל סמית או	גרפיטי נגד דעות קדומות, מצפים שני קירות של כיתה בבריסטולים עבים ונותנים לתלמידים לעצב גרפיטי נגד דעות קדומות, חיים עם זה שבועיים עד שנמאס ומקלפים.
הומור וייצוגי קבוצות ומיעוטים, האם הבדיחה מחסנת מפני השפעות הייצוג הפוגעני?	תיאוריות המסבירות הומור ³⁴ : תיאוריות פסיכולוגיות: הומור כסובלימציה של תוקפנות והפגת מתח ומעניק תחושת עליונות. הומור כתוצר של הפתעה- אי הלימה קוגניטיבית. תיאוריות סוציולוגיות: הומור כמנגנון לשימור מבנה חברתי ריבודי	- תיאוריית העליונות - תיאוריית ההרפיה - תיאוריית אי ההלימה - ריבוד חברתי.	אותו דבר עם מזרחים: מצילי וחצי ועד עספור, חמש דקות, קטע ערוך מכמה קטעי סרטים וסדרות	סדנה משותפת נגד דעות קדומות בטכניקה של קולאז', אוספים הרבה עיתונים יומיים וגם מאגזינים, גם את זה עושים על קיר מצופה בריסטולים

³⁴ שיפמן, ל. (2008). הערס, הפרחה והאמא הפוליטיה שסעים חברתיים הומור טלוויזיוני בישראל 1968-2000. עמ' 1-13

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשיות דוגמאות לפעילויות מומלצות
דוגמאות ומקרי בוחן לייצוג מיעוטים	- ייצוג גילנות (אייג'יזם) כמקרה בוחן : דימוים של בני נוער ³⁵ וקשישים ³⁶ במדיה מקרי בוחן נוספים לייצוג מיעוטים, על פי בחירתו של המורה : ניתוח לאור מודל הייצוג ³⁷		תערוכת צילום הנוגעת לחיי היומיום של קבוצת מיעוט (למשל : טקס, אירוע, שכונת מגורים וכו'). התלמידים יציגו צילומים שמייצגים סטריאוטיפים, צילומים ששוברים סטריאוטיפים	יצירת כרזת תעמולה נגד סטריאוטיפים של קשישים, או בני נוער. או יצירת כרזה הקוראת למודעות עצמית לסטריאוטיפים. תלית תערוכה של הכרזות בכיתה או במסדרון ביה"ס. או ביצוע וצילום קליפ הקורא להכלת סוגים, צבעים וסגנונות שונים

³⁵ לוין, די' (2014). "אחרים", "פני הדור" או "נושאים ונותנים" : שלוש תמות על אנשים צעירים ותרבותם. גילוי דעת, 4, 13-40.

³⁶ פירסט, ע. ורמר-ביאל, ש. (2007). מ-יסבאל'ה ירוק' ועד 'להוריד את הזקנים מהכביש' : ייצוגי זקנה בתוכנית הסטירה 'ארץ נהדרת' בתקופת הבחירות 2006. מסגרות מדיה, 1, 27-60.

³⁷ רעיונות לקבוצות מיעוט נוספות : פריפריה, חרדים, ערבים, נשים, חד מיניים, נכים ובעלי מוגבלויות, מזרחיים, עולים חדשים, מהגרי עבודה, בדואים ודרוזים. מאמרים רלוונטיים העוסקים בייצוגי קבוצות מיעוט, באמצעותם ניתן להבין את אופן הייצוג והמיקום הנוכחי על גבי מודל הייצוגים (המורה יבחר קבוצת מיעוט אחת להדגמת הסוגיה) :

ירחי, מ. וצפתי, י. (2009). הסיקור התקשורתי של אירועי טרור בעיתונות הישראלית הכתובה : מרכז מול פריפריה. מגמות, מו(1-2), 38-61.

למיש, ד. (2007). הפוליטיקה של הדרת מיעוט בתקשורת : דימויי נשים וסיקור האלימות נגדן. בתוך : כספי, ד. (עורך). תקשורת ופוליטיקה בישראל. ירושלים : ואן ליר, הקיבוץ המאוחד. עמ' 185 – 207

קמה, ע. (2008). ללא חדר משלהן : מעורבותן של מהגרות עבודה פיליפיניות בכתב עת בן כלאים. מסגרות מדיה, 2, 25-49.

שטייר-לבני, ל. ומנדלסון-מעוז, ע. (2011). היברידיות בטלוויזיה הישראלית – עבודה ערבית, הסיטקום הערבי-ישראלי הראשון. מסגרות מדיה, 6, 31-59.

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשיות דוגמאות לפעילויות מומלצות
				של יופי אנושי
תקשורת מגזרית: הגדרות ותפקידים	תקשורת מגזרית: מהי? הכרת מודל ייצוגי המיעוטים והתקשורת המגזרית ³⁸ תפקידי התקשורת המגזרית ³⁹ ניתוח ההבדלים בין תקשורת של קבוצת הרוב ותקשורת של קבוצת המיעוט היתרונות והחסרונות של ערוצי התקשורת המגזרית קהלי היעד של התקשורת המגזרית	תקשורת מגזרית תקשורת "של" ותקשורת "למען"	השוואה וניתוח של נקודות מבט: התלמידים יבחרו ויציגו בפני הכיתה כלי תקשורת מגזרי לבחירתם (עיתון, ערוץ טלוויזיה, מגזין, פורטל אינטרנט וכו'), וישוו בינו לבין כלי תקשורת מקביל מ'תקשורת הרוב', תוך התייחסות למרכיבי מודל הייצוגים: מטרות הערוץ, אופי התכנים וכו'. עבודת חקר – מחוון יפורסם באתר המפמ"ר	הצטרפות לעמותה או לקבוצה מוחלשת ויצירת עיתון חד פעמי, מגזרי, עבורם. או כתיבת נוסח נייטרלי ומתקן לידיעה עיתונאית מכפישה העוסקת בעיירות פיתוח, חרדים, ערבים או בעובדים זרים. או שיפור אתר האינטרנט, יצירת פלייר, כמה צילומים טובים למאגר של אותו ארגון
תקשורת מגזרית:	ערוצים ייחודיים בתקשורת מגזרית במגוון כלי תקשורת		מפגש סקייפ מקוון במהלך המפגש בכיתה, עם עיתונאי או איש	

³⁸ כספי, ד. (2008). שתי מערכות תקשורת: תקשורת "של" ו"למען" מיעוטים בישראל. קשר, 37, 99-109.

³⁹ גבל, א. (2006). הציבור הדתי לאומי והתקשורת: יחסי אהבה-שנאה. התקשורת המגזרית בישראל (חוברת מספר 4). תל אביב: מכון חיים הרצוג לתקשורת חברה ופוליטיקה (עמ' 10-15)

נושאי לימוד	סוגיות ומוקדי הוראה	מושגים	הצעות דידקטיות מומלצות	התנסות מעשיות דוגמאות לפעילויות מומלצות
	(פסקוילים, רדיו פיראטי, עיתונות נישא וכיו') והכרת מאפיינים ייחודיים של ערוצים נבחרים לאור מאפייני הקהילה (לדוגמה: חברה שמרנית, חברת מהגרים וכיו') ⁴⁰ תקשורת אלטרנטיבית וקהילתית		תקשורת השייך לקבוצת מיעוט, ופעיל בתקשורת המגזרית ויצוג את התובנות שהתחדשו סביב מפגש זה	

⁴⁰ אפשר לבחור כמה דוגמאות לערוצים מגזריים מתוך הדוגמאות הבאות: כספי, ד. ואליאס, נ. (2000). 'להיות כאן ולהרגיש שם': על התקשורת בשפה הרוסית בישראל. סוציולוגיה ישראלית, ב(2), 455-415.

ביבליוגרפיה: שפה וכוח

- אברהם, א. (2001). *ישראל הסמויה מעיני התקשורת*. ירושלים: אקדמון. עמ' 11-22.
- אברהם, א. (2006). תקשורת וייצוג קבוצות. בתוך א. רם וברקוביץ, נ. (עורכים). *אי/שוויון*. באר שבע: אוניברסיטת בן-גוריון. עמ' 401-409.
- גבל, א. (2006). הציבור הדתי לאומי והתקשורת: יחסי אהבה-שנאה. *התקשורת המגזרית בישראל (חוברת מספר 4)*. תל אביב: מכון חיים הרצוג לתקשורת חברה ופוליטיקה. עמ' 10-15.
- טורין, א. (2013). ייצוגי מורים בתקשורת הישראלית. תל אביב: מכון מופת. עמ' 20-27.
- ירחי, מ. וצפתי, י. (2009). הסיקור התקשורתי של אירועי טרור בעיתונות הישראלית הכתובה: מרכז מול פריפריה. *מגמות, מו(1-2)*, 38-61.
- כספי, ד. ואליאס, נ. (2000). 'להיות כאן ולהרגיש שם': על התקשורת בשפה הרוסית בישראל. *סוציולוגיה ישראלית, ב(2)*, 415-455.
- כספי, ד. (2008). שתי מערכות תקשורת: תקשורת "של" ו"למען" מיעוטים בישראל. *קשר, 37*, 99-109.
- לוין, ד' (2014). "אחרים", "פני הדור" או "נושאים ונותנים": שלוש תמות על אנשים צעירים ותרבותם. גילוי דעת, 4, 13-40.
- למיש, ד. (2007). הפוליטיקה של הדרת מיעוט בתקשורת: דימויי נשים וסיקור האלימות נגדן. בתוך: כספי, ד. (עורך). *תקשורת ופוליטיקה בישראל*. ירושלים: ואן ליר, הקיבוץ המאוחד. עמ' 185 – 207.
- פירסט וענברי-לנקרי (2013). הנעדרים והנוכחים בזמן צפיית שיא 2011 – מחקר מעקב. ירושלים: הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו (עמ' 4-5). זמין ב: <http://www.rashut2.org.il/editor/uploadfiles/%D7%93%D7%95%D7%97%20%D7%9E%D7%97%D7%A7%D7%A8%20%D7%9C%D7%90%D7%99%D7%A0%D7%98%D7%A8%D7%A0%D7%98a.pdf>

פירסט, ע. ורמר-ביאל, ש. (2007). מ-יסבאל'ה ירוק' ועד 'להוריד את הזקנים מהכביש': ייצוגי זקנה בתוכנית הסטירה 'ארץ נהדרת' בתקופת הבחירות 2006. *מסגרות מדיה*, 1, 27-60.

פירסט, ע. ואברהם, א. (2007). כיכר השוק הומה? על הגיוון התרבותי בערוצי הטלוויזיה המסחריים בישראל ועל הדרכים לשיפורו. בתוך: כספי, ד. (עורך). *תקשורת ופוליטיקה בישראל*. ירושלים: ואן ליר, הקיבוץ המאוחד. עמ' 134 – 161.

קמה, ע. (2008). ללא חדר משלהן: מעורבותן של מהגרות עבודה פיליפיניות בכתב עת בן כלאים. *מסגרות מדיה*, 2, 25-49.

קמה, ע. ופירסט, ע. (2015). *על ההדרה: ייצוגים תקשורתיים של קבוצות מיעוט*. תל אביב: רסלינג.

שטייר-לבני, ל. ומנדלסון-מעוז, ע. (2011). היברידיות בטלוויזיה הישראלית – עבודה ערבית, הסיטקום הערבי-ישראלי הראשון. *מסגרות מדיה*, 6, 31-59.

שיפמן, ל. (2008). *הערס, הפרחה והאמא הפולנייה: שסעים חברתיים הומור טלוויזיוני בישראל 1968-2000*. ירושלים: מאגנס. עמ' 1-13.

נספחים

מודל בלונדהיים ושיפמן:

1. **מורפולוגיה** - צורת קידוד/העברת המידע ("תצורת יסוד"): קול, כתב, תמונה ותמונה נעה (תלת ממדית אנלוגית ודיגיטלית).
2. **היקפיות** – טווח ומספר הנמענים הפוטנציאליים הנגשים באמצעות המדיום.
3. **סינכרוניות** – תבנית הזמן של השלמת המעגל התקשורתי, כלומר משך הזמן שעובר משליחת המסר ועד קבלתו (:אונליין או אופליין" – זמן אמת או השהייה)
4. **כיווניות** – כיוון זרימת המידע (תקשורת חד/רב/דו ממדית ו/או ניטרלית)4
5. **נגישות** - הנגישות למסוף, ל'נקודת הקצה' של המדיום המשדר והמדיום הקולט: ניידות מול נייחות (מדיום נייד או מדיום נייח)
6. **מתווה יחסי מוען נמען** – אקטיביות מול פסיביות של צרכן התקשורת. כאן נמדדת הזיקה בין המוען לבין הנמען ביחס לאינפורמציה המועברת – האבחנה הבסיסית כאן היא בין "משיכה" של המידע על ידי הנמען (ספריה ציבורית) ל"דחיפה" של המידע על ידי המוען (פרסומת בקולנוע)

מודל לניתוח תצלום

מתוך הספר: אוריינות חזותית בפעולה: חינוך בעידן החזותי (2011) מאת: רחל שליטא, ד"ר אריאל פרידמן, ד"ר רות הרטאן . תל-אביב: מכון מופ"ת.

התייחסות אישית: מה מתעורר בי למראה התצלום?

מה התמונה מעוררת בי באופן אישי, רגשות, זיכרונות, תחושות, מחשבות, רעיונות, הקשרים, אסוציאציות.

מה רואים בצילום?

- **התוכן** : מה רואים בצילום? הדברים שמוזהים (**דנוטציה**). הניתוח יעשה לפי סדר קבוע או סדר אישי (פונקטום - בארת).
- סוג המבט : מי מביט במי?
-

הטיפול הצילומי:

- זווית הראיה, זווית הצילום.
- המרחק מהאובייקט המצולם.
- מלבן התמונה (מה בפנים ומה בחוץ)
- צבע, שחור לבן וכמו כן : סוגי תאורה.
- קומפוזיציה : דרכי הארגון, מיקום הדברים בתוך התצלום.
- רגע הצילום : האם רגע מכריע? מתמשך?
- תנועה : האם יש עצירה של רגע התנועה או שיש תנועה בתוך התמונה?
- תאורה

- טקסטורה/ תחושה וחומר של האובייקט (מים, בטון, מחוספס/ חלק, אטום/ שקוף וכו')

משמעות התצלום:

- משמעות גלויה וסמויה, **קונוטציה** (משמעות משותפת, תרבותית) ו**מיתוס**.
- סמלים.
- תצלום איקוני (בדיעבד)

הערכת התצלום:

- האם זהו צילום מעניין, טוב, מוצלח, מתאים וכו'
- חלופות: מדוע נבחר דווקא צילום זה (למשל לכתבה המסוימת, לפרסומת, לפרק בספר)? האם אפשר היה לבחור תצלום מוצלח יותר, אחר?
- ביקורת

מידע חיצוני לצילום:

- מידע על האירוע בו צולמה התמונה
- ההקשר (הקונטקסט) בו נמצא/מתפרסם התצלום (מיקום בעיתון, הסביבה החזותית)
- קשר למאמר, כותרת, כיתובית
- מידע אודות הצלם ונסיבות הצילום
- מקורות שונים המתייחסים לצילום או לאירוע: מאמר, ספר, ביקורת וכו'.

מודל פשוט לניתוח קליפ/ ד"ר אריאל פרידמן

התרשמות ראשונית: מה מרשים במיוחד בקליפ זה באופן אישי?

משמעות דנוטטיבית

- תיאור הקליפ תוך התייחסות לשלושת המרכיבים העיקריים שלו: ה"סרט", המוסיקה (לאיזה ז'אנר מוזיקלי הוא משתייך? למשל: פופ, רוק, היפ הופ וכו'), ומילות השיר) האם המילים מובנות לכם? איך הן קשורות לקליפ? מודל יחסי מילה, תמונה, קליפ)
- האם יש בקליפ ייחוד חזותי או טכני? האם יש בו חידוש טכנולוגי?
- האם יש בקליפ ספור ומהו? האם יש בו מודל סיפורי אחר (למשל: קולאז' של צילומים, סיפור מקוטע, סיפור מהסוף להתחלה, "חצי" סיפור)?
- האם הקליפ שייך לסוג/ז'אנר שאתם מכירים? (או: האם אפשר -או לא- לסווג אותו סיווג ז'אנריסטי) הסבירו.

משמעות קונוטטיבית

- מהן המשמעויות הנובעות מן התיאור הדנוטטיבי? דהיינו-
- מה רצה הקליפ לומר לנו (אם בכלל)? האם לקליפ יש מסר? האם הוא מעורר נושאים חברתיים או פוליטיים? מה דעתכם על מסרים אלה? האם הם רלוונטיים לכם? האם הם מדברים אליכם?
- אתרו סמלים המופיעים בקליפ הסבירו את משמעותם בקליפ.
- מה מן המשמעויות הללו הכי חשוב לכם באופן אישי?
- האם הקליפ מצטט/ יוצר זיקות/ טומן בחובו יצירות אחרות (אינטרטקסטואליות) באופן ישיר או עקיף?
- האם ניתן למקם את הקליפ בתוך שיח רחב יותר (לדוגמא: השיח המזרחי, תרבות נוער, כלשהי, שיח פמיניסטי, שיח פוליטי כלשהו, שיח אקולוגיסטי וכיוב')?
- **משמעות חוץ טקסטואלית:** האם ידועה לכם אינפורמציה חיצונית לקליפ החשובה להבנתו.

המודל של רנה הובס לניתוח טקסט תקשורתי (למשל ניתוח פרסומת)

<http://mediaeducationlab.com/what-media-literacy-0>

חמש שאלות מפתח :

1. מי יצר את המסר ומה הייתה מטרתו?
2. באילו טכניקות השתמשו כדי למשוך את תשומת ליבנו?
3. אילו ערכים, נקודות מבט וסגנון חיים מתוארים?
4. כיצד אנשים שונים עשויים להבין את המסר?
5. מה חסר (הושמט מתוך הטקסט)?